

I.	Język polski	2
II.	Języki obce nowożytne	4
III.	Języki klasyczne i kultura antyczna	8
IV.	Wiedza o kulturze	14
V.	Matematyka	17
VI.	Historia	19
VII.	Wiedza o społeczeństwie	20
VIII.	Geografia	21
IX.	Biologia	26
X.	Fizyka i astronomia	33
XI.	Chemia	35
XII.	Informatyka	36
XIII.	Technologia informacyjna	37
XIV.	Przysposobienie obronne	38
XV.	Wychowanie fizyczne	40
XVI.	Religia	41
XVII.	Etyka	43

I. Język polski

1. Osiągnięcia ucznia

Treści nauczania oraz umiejętności, które ma opanować uczeń niezbędne do pozytywnych ocen, zapisane są w programie nauczania.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

- a) prace klasowe;
- b) prace pisemne;
- c) odpowiedzi ustne;
- d) udział w lekcji.

3. Regulamin oceniania:

a) ocena celująca:

- znajomość lektur spoza kanonu szkolnego, procesów zachodzących nie tylko w obrębie literatury, ale także całokształcie kultury (poszerzone ujęcie), elementów filozofii z zakresu omawianych epok, zagadnień językowych w stopniu wykraczającym poza program;
- umiejętność czytania ze zrozumieniem (95%-100%);
- umiejętność zaprezentowania pogłębionej interpretacji tekstów (pełne odczytanie znaczeń wynikających z organizacji językowej i kompozycyjnej utworu oraz przywołanych kontekstów; autonomiczność interpretacji tekstu; eksploracja znaczeń), samodzielność i oryginalność myślenia;
- sprawne posługiwanie się różnorodnymi formami wypowiedzi pisemnej i bezbłędne posługiwanie się językiem w całej różnorodności form i odmian;
- twórcze podejście do rozwiązywanych problemów humanistycznych;
- cechy odpowiedzi ustnej i prac pisemnych:
  - pełne zrozumienie tematu; bogata treść pracy; świadomy dobór materiału rzeczowego (także spoza programu) i twórcze jego wykorzystanie; oryginalne ujęcie tematu; wnikliwa analiza i dojrzała interpretacja utworów; umiejętność wnioskowania i uogólniania; samodzielność sądów;
  - kompozycja – oryginalność pomysłu kompozycyjnego, konsekwentna realizacja wybranej formy i harmonijna konstrukcja wypowiedzi;
  - styl zharmonizowany z wybraną formą pracy; wyraźnie zindywidualizowany, szczególnie bogate iurozmaicone słownictwo;
  - w pełni poprawna i urozmaicona składnia i frazeologia; zgodna z normą fleksja; poprawna ortografia i interpunkcja (dopuszczalne nieliczne usterki interpunkcyjne);
- uzyskanie tytułu laureata olimpiady z języka polskiego;
- wywiązywanie się z wymagań formalnych stawianych przez nauczyciela:
  - uczeń prowadzi w wybranej formie notatki z lekcji;
  - uczeń odrabia prace domowe;
  - uczeń uważa na lekcji;
  - uczeń nie opuszcza prac klasowych.

b) ocena bardzo dobra:

- umiejętność czytania ze zrozumieniem (95%-100%);
- umiejętność przedstawienia interpretacji lektury (pogłębione odczytanie znaczeń wynikających z organizacji językowej i kompozycyjnej utworu oraz niektórych kontekstów; trafne hipotezy interpretacyjne, wnikliwe i dojrzałe wnioski interpretacyjne);
- cechy odpowiedzi ustnej i prac pisemnych:
  - pełne zrozumienie tematu; pogłębione jego opracowanie; trafny dobór materiału rzeczowego i celowe jego wykorzystanie; ciekawe ujęcie tematu; logiczna analiza i interpretacja utworów; umiejętność wnioskowania i uogólniania; samodzielność sądów;
  - kompozycja – świadomy zamysł kompozycyjny i konsekwentna jego realizacja: zachowanie właściwych proporcji między częściami pracy;
  - styl zharmonizowany z wybraną formą pracy; zachowujący jednorodność konwencji stylistycznej, bogate słownictwo;

- poprawna i urozmaicona składnia i frazeologia; zgodna z normą fleksja; sporadyczne uchybienia interpunkcyjne
  - wywiązywanie się z wymagań formalnych stawianych przez nauczyciela.
- c) ocena dobra:
- umiejętność czytania ze zrozumieniem (81%- 94%);
  - umiejętność przedstawienia interpretacji lektury: odczytanie większej części znaczeń wynikających z organizacji językowej i kompozycyjnej utworu oraz niektórych kontekstów; postawienie hipotezy interpretacyjnej;
  - cechy odpowiedzi ustnej i prac pisemnych:
    - pełne zrozumienie tematu; wystarczające jego opracowanie; trafny dobór materiału rzeczowego i właściwe jego wykorzystanie; logiczna analiza i interpretacja utworów; umiejętność wnioskowania i uogólniania; sądy własne i odtwórcze;
    - kompozycja – uczeń na ogół konsekwentnie przestrzega wybranej, zharmonizowanej z tematem formy pracy; zachowanie proporcji między częściami pracy;
    - styl zharmonizowany z wybraną formą pracy; zachowujący na ogół jednorodność konwencji stylistycznej; wystarczająco bogate słownictwo;
    - poprawna składnia i frazeologia; zgodna z normą fleksja; dopuszczalne nieliczne błędy interpunkcyjne i ortograficzne II stopnia.
  - wywiązywanie się z wymagań formalnych stawianych przez nauczyciela.
- d) ocena dostateczna:
- umiejętność czytania ze zrozumieniem (66%-80%);
  - umiejętność przedstawienia interpretacji lektury (odczytanie tylko głównej myśli utworu); dostrzeżenie organizacji językowej i kompozycyjnej (bez świadomości jej znaczenia dla sensu utworu); próba postawienia hipotezy interpretacyjnej;
  - cechy odpowiedzi ustnej i prac pisemnych:
    - zrozumienie tematu; poprawne, choć niepełne jego opracowanie; większość przywołanego materiału rzeczowego, choć wąska, właściwie wykorzystana; analiza i interpretacja świadcząca o rozumieniu przywołanych tekstów; mimo pewnych nieścisłości wnioskowanie i uogólnianie logiczne; odtwórcze sądy; dopuszczalne niewielkie błędy rzeczowe;
    - kompozycja tylko formalnie trójdzielna;
    - styl na ogół zharmonizowany z wybraną formą pracy; niepełna jednorodność konwencji stylistycznej, niezbyt bogate słownictwo;
    - schematyczna, ale na ogół poprawna składnia, nieliczne błędy fleksyjne, frazeologiczne, słownikowe, ortograficzne i interpunkcyjne
  - wywiązywanie się z wymagań formalnych stawianych przez nauczyciela.
- e) ocena dopuszczająca:
- umiejętność czytania ze zrozumieniem (50%-65%);
  - umiejętność przedstawienia interpretacji lektury: powierzchowne odczytanie utworu (zrozumienie tylko dosłownego poziomu treści) pozbawione reakcji na strukturę i język; próba uogólnienia trafna, ale nieargumentowana analiza tekstu;
  - cechy odpowiedzi ustnej i prac pisemnych:
    - częściowe zrozumienie tematu; opracowanie niepełne, ale przeważnie zgodne z tematem; częściowo trafny dobór materiału rzeczowego i powierzchowne jego wykorzystanie; analiza i interpretacja świadcząca o rozumieniu podstawowej warstwy znaczeniowej utworu; próba wnioskowania i uogólniania; schematyczne i odtwórcze sądy;
    - kompozycja- brak zamysłu kompozycyjnego; zakłócenia w układzie treści: nieporadne wyodrębnianie akapitów;
    - styl przeważnie niezgodny z wybraną formą pracy (nieświadomość zależności stylu i formy pracy); ubogie słownictwo: nieporadność w kształtowaniu wypowiedzi;

- uboga, schematyczna składnia, pojawiają się błędy składniowe, fleksyjne, frazeologiczne, słownikowe, ortograficzne, interpunkcyjne;
  - wywiązywanie się z wymagań formalnych stawianych przez nauczyciela.
- f) warunki poprawiania oceny semestralnej i rocznej-
- zostały określone w Programie Szkoły. Uczeń, który spełnia te warunki, może pisać test sprawdzający wiedzę z całego semestru lub w przypadku oceny rocznej z całego roku.

4. Inne:

- uczeń może zgłosić 2 nieprzygotowania w semestrze, kolejne nieprzygotowania są równoznaczne z oceną niedostateczną;
- brak pracy domowej (pisemnej lub ustnej) jest równoznaczny z oceną niedostateczną
- jeśli uczeń był nieobecny w szkole przez dłuższy czas z powodu choroby, powinien napisać zaległą pracę klasową w terminie uzgodnionym z nauczycielem przedmiotu. Inne nieobecności na pracach klasowych (2-dni) są zaliczane bezpośrednio po powrocie do szkoły.

II. Języki obce nowożytne

Nauka języków obcych odbywa się w grupach o dwóch podstawowych poziomach zaawansowania: podstawowym i zaawansowanym. W obrębie każdego poziomu mogą wystąpić różnice spowodowane poziomem zaawansowania uczniów w momencie rozpoczęcia nauki oraz liczbą godzin w danej grupie.

1. Osiągnięcia ucznia

a) w zakresie wiedzy:

- uczeń zna zakres treści, słownictwo, gramatykę, funkcje i środki językowe do czynnego opanowania odpowiednio dla danego poziomu nauczania wg programów nauczania danego języka i Syllabusa;
- zna realia socjokulturowe danego obszaru językowego z elementami, np. tradycji i zwyczajów, historii, literatury i sztuki.

b) w zakresie umiejętności:

- rozumienie tekstu mówionego – uczeń potrafi:
  - zrozumieć ogólny sens oraz główne punkty dialogów i wypowiedzi rodzimych użytkowników języka w różnych warunkach odbioru;
  - zrozumieć sens wypowiedzi zawierającej niezrozumiałe elementy, których znaczenia uczeń może domyślić się z kontekstu;
  - określić główną myśl wypowiedzi, jej poszczególne części i związki między nimi;
  - oddzielić fakty od opinii;
  - wyszukać i wskazać określone informacje;
  - określić rodzaj wypowiedzi i jej potencjalnego odbiorcę;
  - określić funkcję wypowiedzi;
- ponadto na poziomie zaawansowanym obowiązują dodatkowe umiejętności: określenie intencji i opinii mówiącego i określenie rejestru językowego zastosowanego przez mówiącego;
- rodzaje tekstów oraz typy zadań zostały określone w programach nauczania i standardach wymagań egzaminacyjnych.
- rozumienie tekstu pisanego - uczeń potrafi:
  - zrozumieć ogólny sens tekstu przy pobieżnym czytaniu;
  - zrozumieć ogólny sens tekstu zawierającego fragmenty niezrozumiałe;
  - wyszukać i wskazać żadaną informację w tekście;
  - rozróżnić poszczególne części tekstu, określić ich główne myśli i związki między nimi;
  - oddzielić myśl główną od drugorzędnych;

- oddzielić fakty od opinii;
- określić rodzaj tekstu i jego potencjalnego odbiorcę;
- określić funkcję tekstu;
- stosować różnorodne struktury leksykalno - gramatyczne w podanym kontekście;
- ponadto na poziomie zaawansowanym obowiązują dodatkowe umiejętności: określenie intencji i opinii autora i określenie rejestru językowego zastosowanego przez mówiącego;
- rodzaje tekstów oraz typy zadań zostały określone w programach nauczania i standardach wymagań egzaminacyjnych.
- mówienie - uczeń potrafi:
  - podejmować różne role w procesie komunikacyjnym, uczestniczyć w rozmowach na tematy przewidziane programem, reagując na wypowiedzi innych i przedstawiając własną opinię;
  - sformułować dłuższą, samodzielną wypowiedź ustną;
  - przedstawiać, uzasadniać i bronić własnych opinii;
  - przedstawiać i komentować opinie innych osób;
  - stosować środki językowe odpowiednie do sytuacji komunikacyjnej
  - wykorzystywać elementy socjokulturowe kraju danego obszaru językowego oraz kraju ojczystego;
  - stosować struktury leksykalno – gramatyczne z zachowaniem zasad wymowy i intonacji;
  - rodzaje wypowiedzi oraz typy zadań zostały określone w programach nauczania i standardach wymagań egzaminacyjnych.
- pisanie - uczeń potrafi:
  - sformułować samodzielną wypowiedź pisemną o różnorodnym charakterze;
  - uzyskiwać informacje i ich udzielać;
  - przedstawiać, uzasadniać i bronić własnych opinii;
  - przedstawiać i komentować opinie innych osób;
  - stosować rejestry i środki językowe odpowiednie do typu wypowiedzi pisemnej;
  - wykorzystywać elementy socjokulturowe kraju danego obszaru językowego oraz kraju ojczystego;
  - stosować odpowiednie do typu wypowiedzi struktury leksykalno – gramatyczne;
  - rodzaje wypowiedzi oraz typy zadań zostały określone w programach nauczania i standardach wymagań egzaminacyjnych.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

- a) sprawdziany pisemne co najmniej 45 – minutowe, zwane pracami klasowymi lub testami;
- b) sprawdziany pisemne co najwyżej 20 – minutowe, zwane ‘kartkówkami’ lub quizami;
- c) odpowiedzi ustne;
- d) wypracowania klasowe;
- e) udział w pracach kółka języka obcego, olimpiadach itp.;
- f) prace domowe;
- g) inne formy aktywności ucznia.

3. Regulamin oceniania:

- a) ocena celująca:
  - znajomość materiału określonego programem klasy / grupy na ocenę bardzo dobrą;
  - bardzo dobra znajomość realiów, chronologii i kultury danego obszaru językowego wg programu danej klasy / grupy;
  - wiadomości i umiejętności ucznia wykraczają poza program i zakres wymagań w danej klasie / grupie;
  - maksymalna liczba punktów z większości prac klasowych, a z pozostałych ocenę bardzo dobrą;
  - aktywność, samodzielność, bycie twórczym, szerokie zainteresowania;
  - zakwalifikowanie się do II lub III etapu olimpiady językowej lub inne równoważne osiągnięcia;
  - nieotrzymanie w trakcie nauki oceny niedostatecznej;
  - spełnianie wymagań formalnych.

b) ocena bardzo dobra:

- opanowanie pełnego zakresu wiadomości i umiejętności przewidzianych w programie klasy / grupy;
- bardzo dobra znajomość realiów, chronologii i kultury danego obszaru językowego wg programu danej klasy / grupy;
- biegle posługiwanie się zdobytą wiedzą i umiejętnościami w szerokim repertuarze sytuacji życia codziennego oraz w sytuacjach nietypowych wg programu danej klasy / grupy;
- umiejętność formułowania krótszych lub dłuższych w całości spójnych i logicznych wypowiedzi ustnych i pisemnych;
- umiejętność formułowania i uzasadniania opinii;
- posługiwanie się szerokim zakresem struktur gramatycznych i leksykalnych (uczeń może popełniać niekiedy sporadyczne błędy nie zakłócające komunikacji);
- umiejętność dostosowania stylu i rejestru do założonej formy;
- otrzymanie z większości prac klasowych oceny bardzo dobrej, a z pozostałych ocenę co najmniej dobrej;
- nieotrzymanie w trakcie nauki oceny niedostatecznej;
- spełnianie wymagań formalnych.

c) ocena dobra:

- opanowanie pełnego zakresu wiadomości i umiejętności przewidzianych w programie klasy / grupy w stopniu zadowalającym, lecz niepełnym;
- dobra znajomość realiów, chronologii i kultury danego obszaru językowego wg programu danej klasy / grupy;
- posługiwanie się - przeważnie z powodzeniem - zdobytą wiedzą i umiejętnościami w szerokim repertuarze sytuacji życia codziennego wg programu danej klasy / grupy;
- umiejętność formułowania krótszych lub dłuższych spójnych i logicznych wypowiedzi ustnych i pisemnych;
- umiejętność formułowania i uzasadniania opinii;
- posługiwanie się dość szerokim zakresem struktur gramatycznych i leksykalnych (uczeń może popełniać nieliczne, nie zakłócające komunikacji błędy);
- umiejętność dostosowania stylu i rejestru do założonej formy;
- otrzymanie z większości prac klasowych oceny bardzo dobrej lub dobrej, a z pozostałych ocenę co najmniej dostatecznej;
- otrzymanie w trakcie nauki najwyżej jednej oceny niedostatecznej;
- spełnianie wymagań formalnych.

d) ocena dostateczna:

- opanowanie pełnego zakresu wiadomości i umiejętności przewidzianych w programie klasy / grupy w stopniu zadowalającym, lecz niepełnym;
- zadowalająca znajomość realiów, chronologii i kultury danego obszaru językowego wg programu danej klasy / grupy;
- posługiwanie się - czasem z powodzeniem - zdobytą wiedzą i umiejętnościami w podstawowych sytuacjach życia codziennego wg programu danej klasy / grupy;
- umiejętność formułowania krótszych lub dłuższych wypowiedzi ustnych i pisemnych (często są one niespójne lub nielogiczne);
- występowanie problemów z formułowaniem opinii oraz ich uzasadnianiem;
- posługiwanie się dość wąskim zakresem struktur gramatycznych i leksykalnych (uczeń popełnia liczne, częściowo zakłócające komunikację błędy);
- zaistnienie kłopotów z dostosowaniem stylu i rejestru do założonej formy;
- otrzymanie w trakcie nauki z większości prac klasowych ocenę dostateczną, a z pozostałych oceny pozytywne;
- spełnianie wymagań formalnych.

e) ocena dopuszczająca:

- opanowanie podstawowych, najczęściej stosowanych i niezbędnych do nauki przedmiotu treści nauczania przewidziane programem danej klasy / grupy i umiejętność samodzielnego stosowania tych treści w niewielkim zakresie, co może utrudniać dalsze kształcenie;
- znajomość realiów, chronologii i kultury danego obszaru językowego wg programu danej klasy / grupy w stopniu podstawowym;
- rozumienie i umiejętność pracy z tekstem pisanym, mówionym i nagrany na taśmie;
- umiejętność wypowiedzania się w formie pisemnej i ustnej w stopniu podstawowym dla danej klasy / grupy;
- otrzymanie w trakcie nauki z min. połowy prac klasowych i innych prac ocenionych przez nauczyciela oceny co najmniej dopuszczającej;
- spełnianie wymagań formalnych.

f) ocena niedostateczna:

- otrzymanie oceny niedostatecznej z większości lub wszystkich prac klasowych;
- niewystarczająca znajomość materiału określonego w wymaganiach na ocenę dopuszczającą, na co wskazują oceny częściowe;
- niesystematyczność ucznia;
- niespełnianie wymagań formalnych.

g) warunki poprawiania oceny semestralnej i rocznej-

- uczeń wg programu nauczania danej klasy / grupy zna podstawowe słownictwo, gramatykę oraz tematykę poruszaną na lekcjach,
- rozumie i potrafi pracować nad tekstem pisanym, mówionym i nagrany na taśmie,
- potrafi wykonać proste polecenia w języku obcym w formie ustnej i pisemnej, rozwiązał min. 51% poleceń egzaminu pisemnego i odpowiedział na większość pytań zestawu ustnego.

4. Inne:

a) cele edukacyjne:

- poziom podstawowy:
  - opanowanie języka na poziomie zapewniającym w miarę sprawną komunikację w odniesieniu do spraw życia codziennego,
  - przygotowanie do egzaminu maturalnego z języka na poziomie podstawowym.
- poziom rozszerzony:
  - osiągnięcie umiejętności językowych na poziomie zaawansowanym, zapewniającym swobodne porozumiewanie się w kraju nauczanego języka lub w kontaktach z dość wymagającymi użytkownikami, a także w przyszłej nauce i pracy;
  - przygotowanie do egzaminu maturalnego na poziomie rozszerzonym, a w klasach z poszerzonym programem nauczania do międzynarodowych egzaminów językowych typu FCE, CAE, DELF, DAF i POROGOWY.

b) ocenie podlegają umiejętności ucznia w zakresie:

- sprawności słuchania ze zrozumieniem;
- sprawności czytania ze zrozumieniem;
- sprawności mówienia w języku obcym;
- sprawności pisania w języku obcym;
- poprawności fonetycznej;
- jego wiadomości z danego semestru bądź roku, tj.: informacje realioznawcze dotyczące krajów danego obszaru językowego oraz kompetencja lingwistyczna;
- umiejętności nawiązywania i podtrzymywania komunikacji;
- aktywności na lekcji;

- aktywności w pracy pozalekcyjnej, czyli systematyczności i samodzielności w odrabianiu pracy domowej, wykorzystania różnych źródeł wiedzy w celu przygotowania się do lekcji, udziału w konkursach, olimpiadach i kołach językowych.
- a) częstotliwość oceniania ucznia w semestrze:
- co najmniej 4 oceny w tym 2 oceny z prac pisemnych dla klasy realizującej program nauczania języka w wymiarze podstawowym;
  - co najmniej 5 ocen w tym 3 oceny z prac pisemnych dla ucznia z profilu z rozszerzonym programem nauczania języka obcego.
- b) sposób wystawiania ocen ze sprawdzianów pisemnych:
- poniżej 50% maksymalnej liczby punktów - ocena niedostateczna;
  - od 51 do 64% maksymalnej liczby punktów - ocena dopuszczająca;
  - od 65 do 80% maksymalnej liczby punktów - ocena dostateczna;
  - od 81 do 94% maksymalnej liczby punktów - ocena dobra;
  - od 95 do 100% maksymalnej liczby punktów - ocena bardzo dobra;
  - praca klasowa może zawierać dodatkowe zadanie, którego stopień trudności wykracza poza obowiązujący w danej grupie program;
  - uczeń, który otrzymał z obowiązkowych zadań maksymalną liczbę punktów i bezbłędnie wykonał zadanie dodatkowe otrzymuje ocenę celującą.
- c) kryteria oceny rocznej oraz śródrocznej i rocznej:
- ocena śródroczna ustalana jest ze wszystkich ocen cząstkowych z uwzględnieniem preferencji ocen z prac klasowych oraz wypowiedzi ustnych i nie musi być nią średnia arytmetyczna;
  - w przypadku nieobecności na pracy klasowej uczeń obowiązany jest zaliczyć ją w terminie i formie ustalonej przez nauczyciela;
  - uczeń, który otrzymał z pracy klasowej ocenę niedostateczną może przystąpić do poprawy pracy tylko raz;
  - na ocenę dopuszczającą składa się 50% punktów możliwych do uzyskania + 1 pkt;
  - ocena roczna to ocena wystawiona ze wszystkich ocen cząstkowych drugiego semestru, uwzględniająca ocenę za semestr pierwszy i nie musi być nią średnia arytmetyczna;
  - nie stosuje się tzw. poprawiania oceny w końcu danego semestru - uczeń oceniany jest systematycznie.
- d) charakterystyka prac pisemnych:
- prace klasowe i zapowiedziane krótkie sprawdziany oraz wypracowania klasowe są obowiązkowe dla ucznia;
  - jeśli z przyczyn losowych uczeń nie może napisać pracy w wyznaczonym czasie to wówczas termin i formę zaliczenia określa nauczyciel;
  - kartkówki obejmują materiał z co najwyżej trzech ostatnich lekcji;
  - kartkówki (ich termin nie musi być znany uczniowi) mogą być sprawdzianem samodzielności wykonywania pracy domowej. Uczniowie mogą je pisać w dniu, w którym mają pracę klasową (poza tymi, którzy zgłosili nieprzygotowanie do lekcji);
  - kartkówka, która nie została zapowiedziana nie musi być poprawiana ani pisana w innym terminie przez nieobecnych w tym dniu uczniów.
- f) zasady egzaminów: sprawdzającego, klasyfikacyjnego oraz poprawkowego:
- część pisemna egzaminów: sprawdzającego, klasyfikacyjnego, poprawkowego trwa od 45 do 90 minut, zaś część ustna 20 minut.
  - uczeń ma zagwarantowane 15 minut na przygotowanie swojej wypowiedzi ustnej.

III. Języki klasyczne i kultura antyczna

1. Osiągnięcia ucznia

a) w zakresie podstawowym:

- wiedza – uczeń:
  - zna gramatykę i słownictwo języka w stopniu umożliwiającym tłumaczenie prostych tekstów preparowanych;

- zna podstawowe zwroty, wyrażenia i przysłowia w językach klasycznych stale obecne w kulturze europejskiej w tym polskiej;
- zna najważniejsze fakty i zjawiska dotyczące historii, kultury i życia codziennego starożytnych Greków i Rzymian w stopniu umożliwiającym rozumienie, tłumaczenie prostych tekstów preparowanych odnoszących się do realiów świata śródziemnomorskiego.
- umiejętności - uczeń:
  - potrafi samodzielnie tłumaczyć proste teksty preparowane;
  - dostrzega związki języków klasycznych z językiem polskim i językami obcymi;
  - rozumie terminologię współczesną opartą na językach klasycznych;
  - dostrzega związki kultury śródziemnomorskiej (antyku grecko – rzymskiego) z kulturą polską i europejską;
  - umie samodzielnie korzystać z różnych pomocy np. słowników, encyklopedii, w tym multimedialnych oraz internetu, do poszerzania swojej wiedzy).

b) w zakresie rozszerzonym:

- wiedza – uczeń:
  - zna gramatykę i słownictwo języka (odpowiednio dla danego poziomu nauczania i programu) w stopniu wystarczającym aby tłumaczyć teksty preparowane i oryginalne;
  - Zna podstawowe zwroty, wyrażenia i przysłowia w językach klasycznych stale obecne w kulturze europejskiej w tym polskiej;
  - Zna najważniejsze fakty i zjawiska dotyczące historii, kultury i życia codziennego starożytnych Greków i Rzymian w stopniu umożliwiającym rozumienie, tłumaczenie i interpretowanie tekstów autorów; klasycznych oraz tekstów preparowanych odnoszących się do realiów świata śródziemnomorskiego.
- umiejętności – uczeń:
  - potrafi samodzielnie tłumaczyć teksty preparowane i oryginalne autorów klasycznych – odpowiednio do poziomu nauczania,
  - dostrzega związki języków klasycznych z językiem polskim i językami obcymi
  - rozumie terminologię współczesną opartą na językach klasycznych i potrafi z niej korzystać
  - dostrzega związki kultury śródziemnomorskiej (antyku grecko – rzymskiego) z kulturą polską i europejską
  - potrafi samodzielnie interpretować i komentować teksty (w oryginale i w przekładzie) autorów klasycznych
  - potrafi wykorzystać wiedzę o antyku do interpretacji aktualnych wydarzeń społecznych, politycznych i kulturalnych
  - umie samodzielnie korzystać z różnych pomocy np. słowników, encyklopedii, w tym multimedialnych oraz internetu, do poszerzania swojej wiedzy)

2. Formy sprawdzania wiadomości:

a) w zakresie podstawowym:

- prace klasowe – trwają 1 godz. obejmują większe partie materiału, są zapowiadane przynajmniej na 2 tygodnie przed terminem, lub w miarę możliwości harmonogram prac klasowych ustalany jest na początku roku szkolnego – na cały rok szkolny. Są przeprowadzane w formie testów językowych (pytania zamknięte i otwarte), testów na rozumienie tekstu pisanego, przekładów, testów obejmujących zagadnienia kulturowe;
- sprawdziany – skrócone formy opisane wyżej, trwające max. 20 min. Obejmujące materiał z max.3 ostatnich lekcji, są zapowiadane wcześniej;
- kartkówki – w formie prostych zadań, obejmujących materiał ostatniej lekcji a szczególnie pracy domowej, trwają 15 min. mogą nie być zapowiadane;
- odpowiedzi ustne –z bieżącego materiału obejmują przekład oraz interpretowanie tłumaczonego tekstu oraz bieżące wiadomości z kultury;
- prace domowe – jedna ocena w semestrze, która może być średnią z wszystkich prac domowych, sprawdzonych i ocenionych;
- aktywność i praca na lekcji oceniana przez nauczyciela na bieżąco;

- dodatkowe formy aktywności ucznia również są brane pod uwagę podczas wystawiania oceny semestralnej i rocznej.

b) w zakresie rozszerzonym:

- prace klasowe – trwają 1 – 2 godz. i w zależności od poziomu nauczania obejmują większe partie materiału, są zapowiadane przynajmniej na 2 tygodnie przed terminem, lub w miarę możliwości harmonogram prac klasowych ustalany jest na początku roku szkolnego – na cały rok szkolny. Są przeprowadzane w formie testów językowych (pytania zamknięte i otwarte), testów na rozumienie tekstu pisanego, przekładów, przekładów z komentarzem, esejów z materiałem stymulującym, testów obejmujących zagadnienia kulturowe;
- sprawdziany – skrócone formy opisane wyżej, trwające max. 20 min. Obejmujące materiał z max.3 ostatnich lekcji, są zapowiadane wcześniej;
- kartkówki – w formie prostych zadań, obejmujących materiał ostatniej lekcji a szczególnie pracy domowej, trwają 15 min. mogą nie być zapowiadane;
- odpowiedzi ustne –z bieżącego materiału obejmują przekład oraz interpretowanie tłumaczonego tekstu oraz bieżące wiadomości z kultury;
- prace domowe – jedna ocena w semestrze, która może być średnią z wszystkich prac domowych, sprawdzonych i ocenionych;
- aktywność i praca na lekcji oceniana przez nauczyciela na bieżąco;
- recytacje tekstów z pamięci (fragmenty z Cezara, Cyserona, Owidiusza, Horacego) w III klasie;
- udział w olimpiadach i konkursach – ocena celująca cząstkowa, końcowa – po przejściu drugiego etapu;
- dodatkowe formy aktywności ucznia również są brane pod uwagę podczas wystawiania oceny semestralnej i rocznej.

3. Regulamin oceniania:

a) w zakresie podstawowym:

- ocena celująca:
  - znajomość materiału określonego w programie na ocenę bardzo dobrą;
  - 100% punktów z przynajmniej połowy prac klasowych, z pozostałych bardzo dobre
  - samodzielne wykonywanie prac dodatkowych;
  - wyróżnianie się aktywnością na lekcji;
  - samodzielne tłumaczenie, analizowanie i komentowanie tekstów;
  - aktywne poszerzanie zainteresowań w oparciu o wskazane lektury jak i lektury własnego wyboru;
  - wykonywanie prac dodatkowych;
  - krytyczne, twórcze, samodzielne wyciąganie i formułowanie wniosków.
- ocena bardzo dobra:
  - ocena bardzo dobra przynajmniej z połowy przeprowadzonych prac klasowych, z pozostałych co najmniej dobra;
  - opanowanie pełnego zakresu materiału przewidzianego programem;
  - samodzielne tłumaczenie i analizowanie tekstów;
  - wyróżnianie się aktywnością na lekcji;
  - aktywne poszerzanie zainteresowań w oparciu o kanon lektur;
  - wykonywanie prac dodatkowych.
- ocena dobra:
  - średnia ocen z prac klasowych co najmniej 4,0;
  - samodzielne tłumaczenie prostych tekstów preparowanych;
  - samodzielne poszerzanie zainteresowań w zakresie kultury antycznej;
  - aktywne uczestniczenie w lekcji;
  - systematyczna praca.

- ocena dostateczna:
  - średnia ocen z prac klasowych co najmniej 3,0;
  - samodzielne – o ile to możliwe - tłumaczenie prostych tekstów preparowanych;
  - znajomość podstawowych wydarzeń z zakresu literatury i historii antycznej;
  - uzupełnianie wiedzy w oparciu o kanon podręczników w podstawowym stopniu.
- ocena dopuszczająca:
  - średnia ocen z prac klasowych co najmniej 2,0;
  - znajomość podstawowego zasobu słów oraz form podstawowych najczęściej używanych czasowników, rzeczowników i przymiotników;
  - znajomość najważniejszych wydarzeń z dziejów Grecji i Rzymu;
  - umiejętność poprawnego przeczytania tekstu, wskazania w tekście słów, form, zdań, konstrukcji, tłumaczenia z pomocą nauczyciela prostych tekstów preparowanych.
- ocena niedostateczna:
  - otrzymanie ocen niedostatecznych ze wszystkich prac klasowych;
  - oceny cząstkowe wskazują, że uczeń nie zna w stopniu wystarczającym materiału określonego w wymaganiach na ocenę dopuszczającą;
  - brak umiejętności przetłumaczenia prostego tekstu preparowanego z pomocą nauczyciela;
  - niesystematyczna praca.
- forma przeprowadzania egzaminów poprawkowych:
  - część - I - egzaminu trwa 45 minut i zawiera test leksykalno –gramatyczny oraz przekład tekstu z zakresu odpowiedniego do poziomu nauczania;
  - część – II - egzaminu trwa 45 minut i zawiera test obejmujący wiadomości z kultury – odpowiednio do poziomu nauczania;
  - cały egzamin (cz. I i II)jest przeprowadzany w jednym dniu;
  - uczeń zdał egzamin poprawkowy, jeśli z obydwu części egzaminu otrzymał co najmniej oceny dopuszczające;
  - uczeń jest powiadamiany o wyniku egzaminu bezpośrednio po jego zakończeniu i ustaleniu przez komisję oceny.
- b) w zakresie rozszerzonym:**
  - ocena celująca:
    - znajomość materiału określonego w programie na ocenę bardzo dobrą;
    - otrzymanie 100% punktów z przynajmniej połowy prac klasowych, z pozostałych nie mniej niż bardzo dobre;
    - wykonywanie samodzielnych prac dodatkowych;
    - aktywne uczestniczenie w lekcji;
    - samodzielne tłumaczenie, interpretowanie, komentowanie tekstów;
    - aktywne poszerzanie zainteresowań w oparciu o cały kanon lektur jak i lektury własnego wyboru;
    - krytyczne, twórcze, samodzielne wyciąganie i formułowanie wniosków;
    - udział w olimpiadzie i osiągnięcie znaczących wyników.
  - ocena bardzo dobra:
    - otrzymanie oceny bardzo dobrej przynajmniej z połowy przeprowadzonych prac klasowych, z pozostałych nie mniej niż dobrej;
    - opanowanie pełnego zakresu materiału przewidzianego poziomem dla danego poziomu (klasa klasyczna – program rozszerzony);
    - samodzielne tłumaczenie, interpretowanie, analizowanie i komentowanie tekstów oryginalnych autorów łacińskich, przewidzianych w kanonie lektur;
    - wyróżnianie się aktywnością na lekcji;
    - aktywne poszerzanie zainteresowań w oparciu o kanon lektur podstawowy i rozszerzony;
    - wykonywanie samodzielnych prac dodatkowych.

- ocena dobra:
  - średnia ocen z prac klasowych jest nie mniejsza niż 4,0;
  - opanowanie gramatyki w stopniu umożliwiającym tłumaczenie prostych tekstów oryginalnych;
  - próba samodzielnego tłumaczenia, interpretowania, analizowania i komentowania tekstów w oparciu o zdobytą wiedzę z kultury antycznej;
  - samodzielne poszerzanie zainteresowań w oparciu o podstawowy kanon lektur;
  - aktywność na lekcji;
  - systematyczna praca;

- ocena dostateczna:
  - średnia ocen z prac klasowych jest nie mniejsza niż 3,0;
  - opanowanie gramatyki w stopniu umożliwiającym samodzielne tłumaczenie prostych tekstów oryginalnych i preparowanych;
  - znajomość podstawowych wydarzeń z zakresu literatury i historii antycznej;
  - uzupełnianie – w miarę możliwości - wiedzy w oparciu o kanon podręczników.

- ocena dopuszczająca:
  - znajomość podstawowego zasobu słów oraz form podstawowych najczęściej używanych czasowników, rzeczowników i przymiotników;
  - średnia ocen z prac klasowych jest nie mniejsza niż 2,0;
  - znajomość podstawowych konstrukcji składniowych: aci, nci, acc.dupplex, dat. poss, składnia nazw miast
  - funkcje przypadków w zdaniu: ablativis - loci, temporis, comparationis, separationis, causae, accusativus – directionis, extensionis, genetivus – partitivus, dativus finalis;
  - znajomość zdań podrzędnie złożonych z indykativem i niektóre zdań złożonych z koniunktywem – celowe, dopełnieniowe, czasowe, przyczynowe;
  - znajomość zasad consecutio temporum;
  - znajomość najważniejszych wydarzeń z dziejów Grecji i Rzymu;
  - umiejętność poprawnego przeczytania tekstu, wskazania w tekście słów, form, zdań, konstrukcji, tłumaczenia z pomocą nauczyciela prostych tekstów preparowanych, wskazania powiązań literatury polskiej z najważniejszymi dziełami antyku grecko – rzymskiego, samodzielnego korzystania z różnych pomocy dydaktycznych;

- ocena niedostateczna:
  - otrzymanie ocen niedostatecznych z wszystkich prac klasowych;
  - oceny częściowe wskazują, że nie zna w stopniu wystarczającym materiału określonego w wymaganiach na ocenę dopuszczającą;
  - niesystematyczna praca.

- forma przeprowadzania egzaminów poprawkowych:
  - część pisemna - I -egzaminu trwa 45 minut i zawiera test leksykalno –gramatyczny oraz przekład tekstu z zakresu odpowiedniego do poziomu nauczania;
  - część pisemna – II - egzaminu trwa 45 minut i zawiera test obejmujący wiadomości z kultury – odpowiednio do poziomu nauczania;
  - cały egzamin(cz. I i II)jest przeprowadzany w jednym dniu;
  - uczeń zdał egzamin poprawkowy, jeśli z obydwu części egzaminu otrzymał co najmniej oceny dopuszczające;
  - uczeń jest powiadamiany o wyniku egzaminu bezpośrednio po jego zakończeniu i ustaleniu przez komisję oceny.

- 4. Inne:**
  - a) **w zakresie podstawowym:**
    - sposób ustalania oceny śródrocznej i rocznej:

- w przypadku nieobecności na pracy klasowej uczeń obowiązany jest zaliczyć ją w terminie uzgodnionym z nauczycielem;
- uczeń, który otrzymał z pracy klasowej ocenę niedostateczną może ją poprawić tylko raz;
- na ocenę dopuszczającą składa się 50% punktów z możliwych do uzyskania + 1 pkt;
- ocena semestralna i końcowa nie musi być średnią ocen;
- znaczący wpływ na ocenę semestralną i końcową mają oceny z prac klasowych ucznia oceniamy rytmicznie w ciągu semestrów nauki szkolnej i nie stosujemy poprawiania ocen (poza uzasadnionymi przypadkami) przy końcu semestru.
- podręczniki:
  - St. Staszczuk – *Lingua latina*
  - M.Wielewski – gramatyka języka łacińskiego
  - K. Kumaniecki: *Historia kultury starożytnej Grecji i Rzymu* (rozdz.dotyczące Grecji: wiek V i IV .pne.; rozdz.dotyczące Rzymu: od 146 r.p.n.e. do 14 r.n.e.)
  - M. Cytowska , H. Szelest : *Literatura grecka i rzymska w zarysie*
  - J.Parandowski – Mitologia
  - O.Jurewicz, L.Winniczuk - *Starożytni Grecy i Rzymianie w życiu prywatnym i państwowym*
- lektury uzupełniające – do wyboru:
  - Homer – Iliada, Odyseja
  - Wergiliusz – Eneida
  - A.Krawczuk – Gajusz Juliusz Cezar
  - A.Krawczuk – Cesarz August
  - S.Stabryła – Legendy rzymskie
  - J.Ciechanowicz – Rzym.Ludzie i budowle
  - A.Świderkówna – Hellenika
  - J.Carcopino – Życie codzienne w Rzymie w okresie rozkwitu cesarstwa
  - R.Flaciere – Życie codzienne w Grecji za czasów Peryklesa
  - A.Krawczuk – Starożytność odległa i bliska.
- b) w zakresie rozszerzonym:**
  - sposób ustalania oceny śródrocznej i rocznej:
    - w przypadku nieobecności na pracy klasowej uczeń obowiązany jest zaliczyć ją w terminie uzgodnionym z nauczycielem;
    - uczeń, który otrzymał z pracy klasowej ocenę niedostateczną może ją poprawić tylko raz;
    - na ocenę dopuszczającą składa się 50% punktów z możliwych do uzyskania + 1 pkt;
    - ocena semestralna i końcowa nie musi być średnią ocen;
    - znaczący wpływ na ocenę semestralną i końcową mają oceny z prac klasowych oraz samodzielność ucznia w pracach przekładowych, komentowaniu i interpretacji tekstów;
    - ucznia oceniamy rytmicznie w ciągu semestrów nauki szkolnej i nie stosujemy poprawiania ocen (poza uzasadnionymi przypadkami) przy końcu semestru.
  - podręczniki:
    - M.Balme, J.Morwood - Oxford Latin Course –
    - K. Kumaniecki: *Historia kultury starożytnej Grecji i Rzymu* (rozdz.dotyczące Grecji: wiek V i IV .pne.; rozdz.dotyczące Rzymu: od 146 r.p.n.e. do 14 r.n.e.)
    - M. Cytowska , H. Szelest : *Literatura grecka i rzymska w zarysie*
    - M.Wielewski – gramatyka języka łacińskiego
    - J.Parandowski – Mitologia
    - O.Jurewicz, L.Winniczuk - *Starożytni Grecy i Rzymianie w życiu prywatnym i państwowym*.
  - lektury podstawowe:
    - Homer – Iliada, Odyseja
    - Wergiliusz – Eneida
    - Swetoniusz – Żywoty Cezarów - (Cezar, August)
    - A.Krawczuk – Gajusz Juliusz Cezar
    - A.Krawczuk – Cesarz August
    - A.Krawczuk - Maraton
    - S.Stabryła – Legendy rzymskie

- Arystofanes – Ptaki
- Plaut – Żołnierz Samochwał
- Petroniusz – Uczta Trymalchiona
- Ajschylos – Persowie
- Eurypides – Medea (w III klasie)
- Owidiusz – Metamorfozy (w III klasie)
- lektury dodatkowe (do wyboru)
- J.Korpanty – Rzeczpospolita potomków Romulusa
- J.Bocheński – Boski Juliusz,
- J.Bocheński - Nazo poeta
- Swetoniusz – Żywoty Cezarów (całość)
- Apulejusz – Metamorfozy albo Złoty osioł (w III klasie)
- Platon – Uczta
- S.Stabryła – Starożytna Grecja
- S.Stabryła – Starożytny Rzym
- S.Stabryła – Wergiliusz. Świat poetycki
- S.Stabryła – Owidiusz. Świat poetycki
- J.Ciechanowicz – Rzym.Ludzie i budowle
- A.Świderkówna – Hellenika
- A.Świderkówna – Bogowie zeszedli z Olimpu
- J.Carcopino – Życie codzienne w Rzymie w okresie rozkwitu cesarstwa
- R.Flaciere – Życie codzienne w Grecji za czasów Peryklesa
- A.Krawczuk – Starożytność odległa i bliska
- A.Krawczuk – Perykles i Aspazja
- H.Jacynowska – Dzieje Imperium Romanum
- uwaga: udział w II i III stopniu Olimpiady Języka łacińskiego jest uwarunkowany znajomością całego kanonu lektur.

IV. Wiedza o kulturze

1. Osiągnięcia ucznia

a) w zakresie podstawowym:

- uczeń zna:
  - epoki i style w kulturze oraz ich typowe cechy (od starożytności do współczesności);
  - podstawowy kanon dzieł sztuki i architektury, w tym polskiej;
  - centra cywilizacji śródziemnomorskiej i europejskiej oraz ich znaczenie dla kultury;
  - podstawowe zjawiska charakterystyczne dla sztuki polskiej jak integralnej części sztuki europejskiej.
- uczeń potrafi:
  - analizować i interpretować wybrane dzieła kultury (sztuki i architektury);
  - samodzielnie wyjaśniać podstawowe pojęcia z zakresu wiedzy o sztuce;
  - korzystając z różnych źródeł informacji, gromadzić materiały i pomoce, oraz samodzielnie je opracowywać.

b) w zakresie rozszerzonym:

- uczeń zna:
  - najważniejsze, istotne dla kształtowania się kultury europejskiej, a przede wszystkim polskiej wydarzenia antyku grecko rzymskiego oraz nowożytnej kultury europejskiej;
  - epoki i style w kulturze (w tym polskiej) oraz ich typowe cechy (od starożytności do współczesności);
  - kanon dzieł literatury, sztuki, architektury i filozofii;
  - centra cywilizacji śródziemnomorskiej i europejskiej oraz ich znaczenie dla kultury;
  - podstawowe zasady poetyki i retoryki antycznej;
  - podstawowe motywy antyczne w literaturze i sztuce;

- podstawowe zjawiska językowe wywodzące się z języków klasycznych;
- wywodzące się z kultury śródziemnomorskiej wartości odnoszące się do życia obywatelskiego.
- uczeń potrafi:
- wykorzystywać wiedzę o najważniejszych wydarzeniach kultury śródziemnomorskiej i jej dziełach do interpretacji zjawisk kultury nowożytnej, w oparciu o odniesienia do mitologii literatury, sztuki, filozofii antycznej
- analizować i interpretować wybrane dzieła kultury nowożytnej
- samodzielnie wyjaśniać terminologię pochodzenia klasycznego
- samodzielnie tłumaczyć obce, pochodzące z łaciny i greki zwroty i przysłowia i wykorzystywać je ze zrozumieniem we własnych wypowiedziach
- wykorzystywać w różnego rodzaju własnych wypowiedziach podstawowe zasady retoryki antycznej
- korzystając z różnych źródeł informacji, gromadzić materiały i pomoce, oraz samodzielnie je opracowywać,

2. Formy sprawdzania wiadomości:

a) w zakresie podstawowym:

- pisemne prace klasowe – do 2 w ciągu semestru;
- ćwiczenia z bieżącego materiału i prac domowych (bez zapowiedzi, max 15 min);
- prace domowe;
- aktywność na zajęciach;

b) w zakresie rozszerzonym:

- pisemne prace klasowe – do 3 w ciągu semestru;
- ćwiczenia z bieżącego materiału i prac domowych (bez zapowiedzi, max 15 min);
- prace domowe;
- aktywność na zajęciach;
- prace samodzielne (semestralne np. katalog zabytków, przewodnik po najświetniejszych obiektach architektonicznych, przewodnik po galeriach, najświetniejszych muzeach, napisanie i wygłoszenie mowy na zadany temat, opracowanie folderu reklamowego zachęcającego do zwiedzania konkretnej wystawy. Uczniowie przygotowują się również do prezentacji dzieł kultury poznawanych w trakcie wycieczek szkolnych).

3. Regulamin oceniania:

a) w zakresie podstawowym:

- ocena celująca:
  - znajomość materiału określonego w programie na ocenę bardzo dobrą;
  - 100% punktów z przynajmniej 1 pracy klasowej, z pozostałych oceny bardzo dobre;
  - wykonywanie prac dodatkowych (należy konsultować je z nauczycielem);
  - wyróżnianie się aktywnością na lekcji;
  - wykonywanie bardzo dobrze ćwiczeń z bieżącego materiału;
  - oceny bardzo dobre z prac domowych;
  - aktywne poszerzanie zainteresowań w oparciu o lektury dodatkowe;
  - samodzielne interpretowanie zjawisk kultury oraz dzieła sztuki zarówno określonego w programie jak i spoza programu.
- ocena bardzo dobra:
  - ocena bardzo dobrą z przynajmniej 1 pracy klasowej, z pozostałych co najmniej ocenę dobra;
  - opanowanie pełnego zakresu materiału przewidzianego programem;
  - wyróżnianie się aktywnością na lekcji;
  - wykonywanie na ocenę dobrą i bardzo dobrą ćwiczeń z bieżącego materiału;
  - co najmniej dobre oceny z prac domowych;
  - samodzielne interpretowanie wybranych dzieł sztuki wskazanych w kanonie określonym w programie.

- ocena dobra:
  - średnia ocena dobra z prac klasowych;
  - opanowanie większości materiału przewidzianego programem;
  - aktywny udział w lekcji;
  - średnia z ćwiczeń z bieżącego materiału to ocena dobra;
  - średnia z prac domowych z bieżącego materiału to ocena dobra;
  - samodzielne interpretowanie wybranych dzieł sztuki wskazanych w kanonie określonym w programie.

- ocena dostateczna:
  - średnia z prac klasowych to ocena dostateczna;
  - opanowanie materiału w zakresie niepełnym, lecz umożliwiającym dalsze kształcenie w zakresie przewidzianym w programie;
  - średnia z ćwiczeń z bieżącego materiału to ocena dostateczna;
  - średnia z prac domowych z bieżącego materiału to ocena dostateczna.

- ocena dopuszczająca:
  - średnia z prac klasowych to ocena dopuszczająca;
  - opanowanie podstawowego materiału, najczęściej stosowanego i niezbędnego do dalszego kształcenia w zakresie przewidzianym w programie;
  - średnia z ćwiczeń z bieżącego materiału to ocena dopuszczająca;
  - średnia z prac domowych z bieżącego materiału to ocena dopuszczająca.

- ocena niedostateczna:
  - otrzymanie oceny niedostatecznej z prac klasowych;
  - nieopanowanie podstawowego materiału w zakresie umożliwiającym dalsze kształcenie;
  - nieotrzymanie ocen pozytywnych z prac domowych i ćwiczeń z bieżącego materiału.

- forma przeprowadzania egzaminów poprawkowych:
  - część pisemna - I -egzaminu trwa 45 minut i zawiera test obejmujący wiedzę umiejętności ucznia – odpowiednio do poziomu nauczania;
  - część ustna – II- egzaminu trwa 45 minut i polega na odpowiedzi na jedno z trzech wybranych zagadnień dotyczących interpretacji dzieła sztuki – odpowiednio do poziomu nauczania;
  - cały egzamin (cz. I i II)jest przeprowadzany w jednym dniu;
  - uczeń zdał egzamin poprawkowy, jeśli z obydwu części egzaminu otrzymał co najmniej oceny dopuszczające;
  - uczeń jest powiadamiany o wyniku egzaminu bezpośrednio po jego zakończeniu i ustaleniu przez komisję oceny.

- b) w zakresie rozszerzonym:**
  - ocena celująca:
    - znajomość materiału określonego w programie na ocenę bardzo dobrą;
    - 100% punktów z przynajmniej 1 pracy klasowej, z pozostałych oceny bardzo dobre;
    - samodzielne wykonywanie i prezentowanie prac dodatkowych;
    - wyróżnianie się aktywnością na lekcji;
    - wykonywanie ćwiczeń z bieżącego materiału na ocenę bardzo dobrą;
    - ocena bardzo dobra z prac domowych;
    - aktywne poszerzanie zainteresowań w oparciu o lektury spoza kanonu wskazanego jako obowiązkowy;
    - samodzielne interpretowanie zjawisk kultury oraz dzieł sztuki zarówno określonych w programie jak i spoza programu.

  - ocena bardzo dobra:
    - ocena bardzo dobra z przynajmniej 1 pracy klasowej, z pozostałych co najmniej ocenę dobra;
    - opanowanie pełnego zakresu materiału przewidzianego programem;
    - samodzielne wykonywanie prac dodatkowych;

- wyróżnianie się aktywnością na lekcji;
  - wykonywanie ćwiczeń z bieżącego materiału na ocenę dobrą i bardzo dobrą;
  - oceny co najmniej dobre z prac domowych;
  - samodzielne interpretowanie dzieł sztuki z kanonu określonego w programie.
- ocena dobra:
    - średnia ocena dobra z prac klasowych;
    - opanowanie większości materiału przewidzianego programem;
    - aktywny udział w lekcji;
    - wykonywanie ćwiczeń z bieżącego materiału na ocenę dobrą;
    - średnia ocena dobra z wszystkich prac domowych;
    - samodzielne interpretowanie dzieł sztuki z kanonu określonego w programie.
  - ocena dostateczna:
    - średnia ocena dostateczna z prac klasowych;
    - opanowanie materiału w zakresie niepełnym, lecz umożliwiającym dalsze kształcenie w zakresie przewidzianym w programie;
    - wykonywanie ćwiczeń z bieżącego materiału na ocenę dostateczną;
    - średnia ocena dostateczna ze wszystkich prac domowych;
    - interpretowanie - z pomocą nauczyciela - dzieł sztuki z kanonu określonego w programie.
  - ocena dopuszczająca:
    - średnia ocena dopuszczająca z prac klasowych;
    - opanowanie podstawowego materiału, najczęściej stosowanego i niezbędnego do dalszego kształcenia w zakresie przewidzianym w programie;
    - wykonywanie ćwiczeń z bieżącego materiału na ocenę dopuszczającą;
    - średnia ocena dopuszczająca z prac domowych.
  - ocena niedostateczna:
    - ocena niedostateczna z prac klasowych;
    - nieopanowanie podstawowego materiału w zakresie umożliwiającym dalsze kształcenie;
    - nieotrzymanie ocen pozytywnych z prac domowych i ćwiczeń z bieżącego materiału.
  - forma przeprowadzania egzaminów poprawkowych:
    - część pisemna - I -egzaminu trwa 45 minut i zawiera test obejmujący wiedzę umiejętności ucznia – odpowiednio do poziomu nauczania;
    - część ustna – II - egzaminu trwa 45 minut i polega na odpowiedzi na jedno z trzech wybranych zagadnień dotyczących interpretacji dzieła sztuki – odpowiednio do poziomu nauczania;
    - cały egzamin (cz. I i II) jest przeprowadzany w jednym dniu . uczeń jest powiadamiany o wyniku egzaminu bezpośrednio po jego zakończeniu i ustaleniu przez komisję oceny (średnia z cz. I i II).
- 4. Inne - uwagi o ocenianiu:**
- dopuszczalna ilość nieprzygotowań w semestrze – 1;
  - nieobecność na pracy klasowej zaliczona w terminie uzgodnionym z nauczycielem.

V. Matematyka

Nr programu nauczania określają tabele wymagań dydaktycznych.

1. Osiągnięcia ucznia

Treści nauczania oraz umiejętności, które ma opanować uczeń niezbędne do pozytywnych ocen, zapisane są w programie nauczania.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

Wymagania formalne, formy sprawdzania wiadomości oraz inne źródła oceny określają tabele wymagań dydaktycznych.

3. Regulamin oceniania:

a) ocena celująca:

- opanowanie materiału przewidzianego w programie danego poziomu nauczania na ocenę bardzo dobrą;
- posiadanie wiadomości i umiejętności znacznie wykraczające poza program nauczania;
- wyróżnianie się nie tylko samodzielnością myślenia i twórczą umiejętnością opisu zjawisk nietypowych;
- szerokie zainteresowania związane z przedmiotem;
- umiejętność formułowania hipotez i samodzielnie ich uzasadniania;
- osiąganie sukcesów w konkursach i olimpiadach matematycznych (zakwalifikowanie się do finałów na szczeblu regionalnym / ogólnopolskim lub inne równoważne osiągnięcia);
- uczestniczenie we wszystkich sprawdzianach wiadomości i umiejętności oraz otrzymanie z nich oceny co najmniej dobrej. (w trakcie nauki nieotrzymanie oceny niedostatecznej).

b) ocena bardzo dobra:

- opanowanie pełnego zakresu wiadomości i umiejętności przewidzianych w programie danego poziomu nauczania;
- biegle posługiwanie się zdobytą wiedzą w rozwiązywaniu problemów w sytuacjach nietypowych;
- w szczególności znajomość wszystkich twierdzeń wraz z dowodami i umiejętność ich stosować przy rozwiązywaniu zadań;
- umiejętność formułowania wszystkich definicji potrzebnych do rozwiązania napotkanego problemu;
- umiejętność samodzielnego rozwiązania każdego zadania z materiału programowego i udowodnienia sposobu postępowania przy rozwiązywaniu problemu.

c) ocena dobra:

- opanowanie większości treści nauczania;
- posiadanie podstawowych umiejętności niezbędnych na danym etapie kształcenia;
- znajomość twierdzeń, definicji i umiejętność ich stosowania;
- samodzielne rozwiązywanie zadań i poszukiwanie innych, niż typowe, sposobów rozwiązania;
- aktywność na lekcji;
- dbałość o język matematyczny i estetykę zapisu.

d) ocena dostateczna:

- opanowanie treści nauczania oraz podstawowych umiejętności niezbędnych na danym etapie kształcenia w stopniu zadowalającym, lecz niepełnym;
- umiejętność rozwiązywania problemów w sposób odtwórczy lub pod kierunkiem nauczyciela;
- poziom zdobytej przez ucznia wiedzy i nabytych umiejętności nie powinien doprowadzić do pojawienia się trudności w kolejnych etapach kształcenia.

e) ocena dopuszczająca:

- spełnianie wymagań formalnych ustalonych przez nauczyciela;
- opanowanie podstawowych, najczęściej stosowanych i niezbędnych do nauki przedmiotu treści nauczania przewidzianych programem dla danego poziomu;
- umiejętność samodzielnego ich stosowania w niewielkim zakresie, co może utrudniać dalsze kształcenie.

f) ocena niedostateczna

- niespełnianie wymagań na oceny pozytywne, co uniemożliwia kontynuację kształcenia.

4. Inne:

- a) ocena śródroczna jest wypadkową ocen bieżących uzyskanych w semestrze;
- b) roczna ocena jest wypadkową ocen uzyskanych w całym roku szkolnym z tym, nie powinna być wyższa niż ocena wystawiona na podstawie ocen bieżących z drugiego semestru, który ma duże znaczenie na postępy w nauce w następnym roku. Oceny te nie powinny rażąco odbiegać od średnich arytmetycznych z odpowiednich semestrów. Warunki i tryb uzyskania ocen wyższych niż przewidywane określa statut szkoły.
- c) warunkiem uzyskania oceny pozytywnej jest opanowanie w stopniu zadowalającym umiejętności, jakie przewiduje program nauki w gimnazjum oraz znajomość wszystkich treści przewidzianych programem nauczania w liceum na danym poziomie nauki. Jakość tej oceny zależy w znacznej mierze od stopnia opanowania umiejętności przewidzianych w programie.

VI. Historia

1. Osiągnięcia ucznia

Treści nauczania oraz umiejętności, które ma opanować uczeń niezbędne do pozytywnych ocen, zapisane są w programie nauczania.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

Wymagania formalne, formy sprawdzania wiadomości oraz inne źródła oceny określają tabele wymagań dydaktycznych.

3. Regulamin oceniania:

- a) ocena celująca:
  - wiedza i umiejętności ucznia wykraczające poza wymagania programowe;
  - umiejętność samodzielnego interpretowania wydarzeń i procesów historycznych oraz analizowania i porównywania faktów historycznych;
  - umiejętność sprawnego posługiwania się mapą historyczną i precyzyjnego stosowania terminologii historycznej;
  - wysoka sprawność językowa;
  - osiąganie sukcesów w konkursach i olimpiadach przedmiotowych;
  - spełnianie wymagań formalnych, stawianych przez nauczyciela.
- b) ocena bardzo dobra:
  - posiadanie pełnej wiedzy w zakresie programu szkolnego i umiejętność wykorzystania jej w różnych sytuacjach;
  - wykazywanie zainteresowania problematyką historyczną;
  - samodzielne interpretowanie faktów historycznych;
  - umiejętność dokonywania analizy różnych interpretacji wydarzeń i procesów historycznych oraz uzasadnienia własnego sposobu oceny;
  - wykorzystywanie dodatkowej literatury przedmiotu;
  - uczestniczenie w konkursach i olimpiadach i uzyskiwanie wyróżniających wyników na poziomie szkolnym;
  - spełnianie wymagań formalnych, stawianych przez nauczyciela.
- c) ocena dobra:
  - posiadanie wiedzy w zakresie programu szkolnego;
  - aktywność, samodzielne analizowanie i interpretowanie faktów historycznych;
  - umiejętność prezentowania i uzasadniania własnego stanowiska, dotyczącego omawianej epoki historycznej;
  - umiejętność przeprowadzenia analizy porównawczej procesów, zachodzących w odmiennych warunkach historycznych;
  - spełnianie wymagań formalnych, stawianych przez nauczyciela.

d) ocena dostateczna:

- opanowanie materiału przewidzianego w programie;
- umiejętność odnalezienia podstawowych informacji zawartych w różnego rodzaju źródłach historycznych i dokonania ich analizy;
- samodzielne i poprawne wykonywanie ćwiczeń i innych zadań;
- umiejętność dokonywania rekonstrukcji genezy mechanizmów przebiegu oraz konsekwencji wybranego zjawiska historycznego;
- spełnianie wymagań formalnych, stawianych przez nauczyciela.

e) ocena dopuszczająca:

- wykazywanie się znajomością podstawowej wiedzy faktograficznej z zakresu programu nauczania;
- umiejętność opisywania wydarzeń historycznych, określania ich w czasie, wskazywania związku przyczynowo- skutkowych, posługiwania się mapą historyczną;
- umiejętność określenia rodzaju źródła historycznego i odnalezienia w nim podstawowych informacji;
- podejmowanie prób porównywania analogicznych zjawisk w różnych krajach, wykazywanie się elementarną znajomością terminologii historycznej;
- spełnianie wymagań formalnych, stawianych przez nauczyciela.

4. Inne:

- dopuszczalna ilość nieprzygotowań: 2 w semestrze;
- każde następne nieprzygotowanie - ocena niedostateczna. W wyjątkowych, losowych przypadkach, decyzję podejmuje nauczyciel.

VII. Wiedza o społeczeństwie

1. Osiągnięcia ucznia

Treści nauczania oraz umiejętności, które ma opanować uczeń niezbędne do pozytywnych ocen, zapisane są w programie nauczania.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

Wymagania formalne, formy sprawdzania wiadomości oraz inne źródła oceny określają tabele wymagań dydaktycznych.

3. Regulamin oceniania:

a) ocena celująca:

Uczeń powinien wypełniać wymagania takie jak na ocenę bardzo dobrą i ponadto. Wykazywać szczególne zainteresowanie przedmiotem oraz literaturą popularnonaukową i specjalistyczną zgodną z omawianą na zajęciach tematyką. Uczestniczyć w konkursach i olimpiadach i uzyskiwać wyróżniające wyniki, godnie reprezentując szkołę. Podejmować się wykonywania zadań dodatkowych indywidualnie lub w zespole, znacznie wykraczających poza podstawę programową.

b) ocena bardzo dobra:

Uczeń powinien znać omawianą problematykę na poziomie treści dopełniających. Wykazywać zainteresowanie przedmiotem oraz literaturą popularnonaukową. Umieć samodzielnie poszukiwać informacji w różnych źródłach oraz je selekcjonować. W sposób twórczy rozwiązywać problemy. Umieć oceniać otaczającą rzeczywistość społeczno-polityczną. Kierować pracą zespołu rówieśników. Uczestniczyć w konkursach i olimpiadach i uzyskiwać wyróżniające wyniki na etapie szkolnym.

c) ocena dobra:

Uczeń powinien znać omówioną na zajęciach problematykę na poziomie rozszerzonym oraz w sposób logiczny i spójny ją prezentować. Rozumieć omawiane treści oraz uogólniać i formułować wnioski, zajmować stanowisko w kwestiach spornych i bronić swoich poglądów na forum klasy. Aktywnie uczestniczyć w zajęciach lekcyjnych. Poprawnie i sprawnie wykonywać ćwiczenia. Umieć wykorzystać zdobytą wiedzę w praktyce. Wykazywać zainteresowanie problematyką omawianą na zajęciach.

d) ocena dostateczna:

Uczeń powinien rozumieć polecenia i instrukcje. Zapamiętać podstawowe wiadomości dla danego działu tematycznego i samodzielnie je prezentować. Rozumieć omawiane zagadnienia, dokonywać selekcji i porównania poznanych zjawisk. Samodzielnie i poprawnie wykonywać ćwiczenia i zadania. Umieć wykorzystać zdobytą wiedzę w praktyce. Aktywnie uczestniczyć w pracach zespołowych. Systematycznie prowadzić zeszyt przedmiotowy.

e) ocena dopuszczająca:

Uczeń powinien zapamiętać wiadomości konieczne do elementarnej orientacji w treściach danego działu tematycznego i przy pomocy nauczyciela je odtworzyć. Poprawnie, przy pomocy nauczyciela, rozpoznawać, nazywać i klasyfikować poznane pojęcia, zjawiska, procesy, dokumenty, postacie życia publicznego itp. Wykonywać samodzielnie lub przy pomocy nauczyciela proste ćwiczenia i polecenia. Współpracować w zespole przy wykonywaniu zadań. Prowadzić zeszyt przedmiotowy.

VIII. Geografia

1. Osiągnięcia ucznia

Treści nauczania oraz umiejętności, które ma opanować uczeń niezbędne do pozytywnych ocen, zapisane są w programie nauczania.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

Wymagania formalne, formy sprawdzania wiadomości oraz inne źródła oceny określają tabele wymagań dydaktycznych.

3. Regulamin oceniania:

a) w zakresie podstawowym w klasie I:

- ocena celująca:
  - posiadanie wiedzy i umiejętności znacznie wykraczających poza zakres wymagań programowych;
  - samodzielne i twórcze rozwijanie własnych zainteresowań;
  - osiągnięcie sukcesów w olimpiadzie geograficznej.

- ocena bardzo dobra:
  - uczeń potrafi: wykonać profil terenu i krzywą hipsograficzną, zinterpretować wykres, samodzielnie wykonać wykres, obliczyć różnice czasu pomiędzy różnymi punktami na Ziemi, analizować stan atmosfery, wyjaśnić przyczyny i przewidzieć konsekwencje ruchów wody w przyrodzie, wyjaśnić naturalne i antropogeniczne przyczyny klęsk żywiołowych;
  - obowiązują wymagania na niższe oceny.

- ocena dobra:
  - uczeń potrafi: znaleźć potrzebną informację, obliczyć z mapy odległość i wysokość punktów, przekształcić skalę mapy, posługiwać się mapą i planem do lokalizowania obiektów, opisać położenie obiektów na powierzchni Ziemi, zanalizować i opisać zależności zachodzące pomiędzy strefami, wyjaśnić pochodzenie współczesnej rzeźby, odczytywać tabele i wykresy, lokalizować strefy klimatyczne, lokalizować i wyjaśniać rozmieszczenie skupisk ludności, dostrzegać i akceptować różnice kulturowe;

- obowiązują wymagania na niższe oceny.
- ocena dostateczna
  - posiadanie umiejętności rozumienia roli badań geograficznych, zasad obrazowania Ziemi stosowanych w kartografii, potrzeb naukowego opisu zjawisk, zasad orientowania się we Wszechświecie, na Ziemi i na mapie, związku pomiędzy ruchami Ziemi a stosowanymi miarami czasu, współzależności zachodzące pomiędzy strefami, dynamikę procesów modelujących rzeźbę Ziemi, przyczyny i znaczenie cyrkulacji wody w przyrodzie, rolę jaką pełnią morze i rzeki w środowisku przyrodniczym i społecznym, związki zachodzące pomiędzy typem podłoża, klimatem a typem gleby, roślinnością i fauną, przyczyny i skutki przestrzennej zmienności wskaźnika przyrostu naturalnego, przyczyny i skutki migracji, przyczyny kulturowego i religijnego zróżnicowania świata, współczesne tendencje w zakresie urbanizacji;
  - obowiązują wymagania na niższe oceny.
- ocena dopuszczająca
  - znajomość następujących treści: jakie są kartograficzne sposoby prezentacji zjawisk, jakie są typy wykresów stosowanych w naukach geograficznych, co to jest mapa, że czas słoneczny zależy od długości geograficznej, jakie strefy tworzą system przyrodniczy Ziemi, jak przejawiają się siły wewnętrzne i zewnętrzne, jakie są strefy klimatyczne na Ziemi, co stanowi hydrosferę, jaki jest skład chemiczny wód oceanicznych, jakim ruchom podlegają wody, jakie są formacje leśne na Ziemi, jakimi wskaźnikami opisuje się procesy i zjawiska demograficzne, jakie są cechy struktury osadniczej.

b) w zakresie podstawowym w klasie II:

- ocena celująca:
  - posiadanie wiedzy i umiejętności znacznie wykraczających poza zakres wymagań programowych;
  - samodzielne i twórcze rozwijanie własnych zainteresowań;
  - osiągnięcie sukcesów w olimpiadzie geograficznej.
- ocena bardzo dobra:
  - uczeń potrafi: uzasadnić stan, kierunki i perspektywy rozwoju turystyki w różnych rejonach świata w aspekcie przyrodniczym, gospodarczym i kulturowym, wytłumaczyć znaczenie sfery usług i przewidywać zmiany w strukturze gospodarki, wykonać wykresy obrazujące przebieg procesów demograficznych, wskazać przyczyny współczesnych konfliktów, przewidywać wpływ działalności gospodarczej na stan środowiska, przewidywać skutki działań na rzecz ochrony środowiska;
  - obowiązują wymagania na niższe oceny.
- ocena dobra:
  - uczeń potrafi: uzasadnić rozmieszczenie światowego przemysłu, opisać współczesne tendencje w zakresie światowej gospodarki, czyniąc przewidywania co do kierunku jej dalszego rozwoju, lokalizować na mapie jednostki osadnicze, złoża mineralne, zakłady przemysłowe, rozmieszczenie upraw, wykazać związki zachodzące pomiędzy elementami środowiska przyrodniczego a strukturą osadniczą, przemysłową i rolną;
  - obowiązują wymagania na niższe oceny.
- ocena dostateczna:
  - uczeń rozumie: potrzebę prowadzenia racjonalnej gospodarki surowcowej, związek rozmieszczenia upraw z czynnikami przyrodniczymi i pozaprzyrodniczymi, wpływ różnorodnych czynników na rozmieszczenie przemysłu, uwarunkowania współczesnych tendencji w gospodarce światowej, ograniczoność zasobów surowcowych świata, przyczyny podziałów występujących we współczesnym świecie;
  - obowiązują wymagania na ocenę dopuszczającą.
- ocena dopuszczająca:

- uczeń wie: jakie są podstawowe podziały rolnictwa, gdzie znajdują się najważniejsze obszary rolnicze świata, gdzie znajdują się najważniejsze zasoby surowców naturalnych, które obszary świata są najbardziej uprzemysłowione, jakie są cechy gospodarki postindustrialnej, gdzie toczą się współczesne konflikty i jaki mają charakter.

c) w zakresie rozszerzonym w klasie I:

- ocena celująca:
  - posiadanie wiedzy i umiejętności znacznie wykraczających poza zakres wymagań programowych;
  - samodzielne i twórcze rozwijanie własnych zainteresowań;
  - osiągnięcie sukcesów w olimpiadzie geograficznej.
- ocena bardzo dobra:
  - uczeń potrafi: sformułować i zaproponować rozwiązanie prostego problemu z zakresu nauk geograficznych, opisać kierunek ewolucji Wszechświata i Ziemi, obliczyć wysokość Słońca w górowaniu, korzystać z tablicy stratygraficznej, przewidywać kierunek i tempo modelowania rzeźby, analizować stan atmosfery, opisać rozmieszczenie wody na Ziemi, przewidzieć ewolucję zbiorników wody na Ziemi, ocenić stopień przygotowania lokalnych społeczności wobec zagrożenia naturalnymi klęskami żywiołowymi.
  - obowiązują wymagania na niższe oceny.
- ocena dobra:
  - uczeń potrafi: znaleźć potrzebną informację, obliczyć z mapy odległość i wysokość punktów, wykonać profil terenu i krzywą hipsograficzną, przekształcić skalę mapy, posługiwać się mapą i planem do lokalizowania obiektów, opisać położenie obiektów na powierzchni Ziemi, obliczyć różnice czasu pomiędzy różnymi punktami na Ziemi, zanalizować i opisać zależności zachodzące pomiędzy sferami, na podstawie składu i struktury skał odtworzyć warunki ich powstania, wyjaśnić pochodzenie współczesnej rzeźby powierzchni Ziemi, opisać przestrzenne zróżnicowanie form powierzchni Ziemi, odczytywać tabele i wykresy, lokalizować strefy klimatyczne.
  - obowiązują wymagania na niższe oceny.
- ocena dostateczna:
  - uczeń rozumie: rolę badań geograficznych i potrzebę ich popularyzacji, zasady obrazowania Ziemi stosowane w kartografii, potrzebę naukowego opisu zjawisk, związek pomiędzy ruchami Ziemi a stosowanymi miarami czasu, zasadę periodyzacji w postaci tablicy stratygraficznej, współzależności zachodzące pomiędzy geosferami, genezę pospolitych skał, dynamikę procesów modelujących rzeźbę Ziemi, mechanizm procesów i zjawisk zachodzących w atmosferze, przyczyny i znaczenie cyrkulacji wody w przyrodzie, kryteria podziałów źródeł, rzek, jezior i mórz, rolę, jaką odgrywają morza i rzeki w środowisku przyrodniczym i społecznym, warunki powstania lodowców.
  - obowiązują wymagania na niższe oceny.
- ocena dopuszczająca:
  - uczeń wie: jak i gdzie szukać rzetelnej wiedzy o przyrodzie, jak powstaje mapa, co to jest odwzorowanie, czym jest siatka geograficzna, a czym kartograficzna, jakie są kartograficzne sposoby prezentacji zjawisk, jaki jest podział nauk geograficznych, jak tłumaczy się powstanie Wszechświata i Ziemi, jaki jest kształt i wymiary Ziemi, że czas słoneczny zależy od długości geograficznej, jakie są metody datowania i odtwarzania dziejów Ziemi, jak przebiegały dzieje Ziemi, jakie sfery tworzą system przyrodniczy Ziemi, jaka jest budowa Ziemi, jakie są rodzaje skał, jak przejawiają się siły wewnętrzne i zewnętrzne, jak tłumaczy się powstawanie systemów górskich, jakie są wielkie formy ukształtowania Ziemi, jaki jest skład i budowa atmosfery, jakie są elementy pogody i klimatu, jakie są strefy klimatyczne na Ziemi, co stanowi hydrosferę, jak dzielimy oceany i morza, jakie są typy wybrzeży, jakie są typy ustrojów rzecznych, jakie istnieją podziały jezior, jakie obszary pokryte są lodami, jakie są najważniejsze formacje roślinne i krainy zoogeograficzne świata.

c) w zakresie rozszerzonym w klasie II:

- ocena celująca:
  - posiadanie wiedzy i umiejętności znacznie wykraczających poza zakres wymagań programowych;
  - samodzielne i twórcze rozwijanie własnych zainteresowań;
  - osiągnięcie sukcesów w olimpiadzie geograficznej.
- ocena bardzo dobra:
  - uczeń potrafi: dostrzegać i akceptować różnice kulturowe, wyjaśnić tło i przebieg wybranych współczesnych konfliktów światowych, opisać współczesne tendencje w zakresie światowej gospodarki, wyjaśnić rozmieszczenie gleb, wskazać przykłady pozytywnej i negatywnej ingerencji człowieka w środowisko, ocenić skuteczność wspólnych działań na rzecz ochrony środowiska;
  - obowiązują wymagania na niższe oceny.
- ocena dobra:
  - uczeń potrafi: lokalizować i wyjaśniać rozmieszczenia skupisk ludności, wykonać wykresy obrazujące zmienność procesów demograficznych, lokalizować występowanie światowych zasobów mineralnych, lokalizować rozmieszczenie upraw, tłumaczyć rozmieszczenie chowu zwierząt gospodarskich, uzasadnić rozmieszczenie światowego przemysłu, wyjaśnić związki człowieka ze środowiskiem;
  - obowiązują wymagania na niższe oceny.
- ocena dostateczna:
  - uczeń rozumie: przyczyny i skutki przestrzennej zmienności wskaźnika przyrostu naturalnego, przyczyny i skutki migracji, zasadę konstruowania i wykorzystania piramidy wieku i płci, współczesne tendencje w zakresie urbanizacji, związek występowania surowców mineralnych z budową geologiczną, potrzebę prowadzenia racjonalnej gospodarki surowcowej, determinanty produkcji rolnej, związki zachodzące pomiędzy typem podłoża, klimatem a typem gleby, roślinnością i fauną, związek rozmieszczenia upraw z czynnikami przyrodniczymi i pozaprzyrodniczymi, przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia zasobów żywieniowych, wpływ różnorodnych czynników na rozmieszczenie przemysłu, uwarunkowania współczesnych tendencji w gospodarce światowej, uświadomienie ograniczoności zasobów surowcowych świata, znaczenie transportu i łączności w gospodarce światowej, przyczyny podziałów występujących we współczesnym świecie, związki łączące człowieka ze środowiskiem, istotę zagrożeń związanych z antropopresją w środowisku, konieczność współdziałania społeczności i organizacji na rzecz ochrony środowiska, wpływ środowiska i jego stanu na zdrowie własne i społeczeństwa.
  - obowiązują wymagania na niższe oceny.
- ocena dopuszczająca:
  - uczeń wie: kiedy pojawił się gatunek ludzki i kim byli jego protoplaści, jak pod względem rasowym dzieli się ludzkość, jaki jest podział ludzkości ze względu na język i religie, jak zmieniała się liczba ludności świata, jakimi wskaźnikami opisuje się procesy i zjawiska demograficzne, jakie są cechy struktury osadniczej, gdzie znajdują się najważniejsze złoża kopalin, które kraje wydobywają najwięcej kopalin, a które ich najwięcej konsumują, co to jest gleba i proces glebotwórczy, jakie są podstawowe typy gleb i jaka jest ich użyteczność, jakie są podstawowe podziały rolnictwa, gdzie uprawia się podstawowe rośliny świata, które obszary świata są najbardziej uprzemysłowione, jaka jest typologia komunikacji, jak człowiek przekształca środowisko, jak wzrastała antropopresja wraz z postępowaniem cywilizacyjnym, jakie są współcześnie największe zagrożenia ekologiczne, jak zapobiega się zagrożeniom ekologicznym.

c) w zakresie rozszerzonym w klasie III:

- ocena celująca:
  - posiadanie wiedzy i umiejętności znacznie wykraczających poza zakres wymagań programowych;
  - samodzielne i twórcze rozwijanie własnych zainteresowań;
  - osiągnięcie sukcesów w olimpiadzie geograficznej.
- ocena bardzo dobra:

- uczeń potrafi: przewidywać skutki działalności gospodarczej wpływające na stan środowiska, przewidywać skutki działań na rzecz ochrony środowiska, wytłumaczyć znaczenie sfery usług i przewidywać zmiany w strukturze gospodarki, zanalizować korzyści i straty w środowisku wywołane antropogenicznymi zmianami stosunków wodnych, zaproponować działania pozwalające na ograniczenie strat spowodowanych klęskami żywiołowymi w Polsce, scharakteryzować antropogeniczne czynniki modyfikujące efekt cieplarniany, scharakteryzować znaczenie wzrostu poziomu świadomości społecznej w sprawach ochrony środowiska i edukacji ekologicznej;
- obowiązują wymagania na niższe oceny.

- ocena dobra:
  - uczeń potrafi: lokalizować jednostki geologiczne, krainy geograficzne, dzielnice klimatyczne, rzeki, jeziora, gleby i lasy, lokalizować na mapie jednostki osadnicze, złoża mineralne, zakłady przemysłowe, rozmieszczenie upraw, wykazać związki zachodzące pomiędzy elementami środowiska przyrodniczego a strukturą osadniczą, przemysłową i rolną, lokalizować wybrane regiony, dokonać charakterystyki wybranego regionu, wyjaśnić lokalny, regionalny i globalny charakter zagrożeń środowiska, scharakteryzować gospodarcze i społeczne skutki klęsk żywiołowych w różnych częściach świata, wykazać, że zdegradowane środowisko stanowi zagrożenie dla człowieka;
  - obowiązują wymagania na niższe oceny.

- ocena dostateczna:
  - uczeń rozumie: rozmieszczenie surowców mineralnych w powiązaniu z procesami geologicznymi, przyczyny przejściowości klimatu Polski, uwarunkowania mające wpływ na kształt sieci hydrograficznej i zróżnicowanie powłoki gleb szaty roślinnej i świata zwierzęcego, motywacje i kierunek działań zmierzających do poprawy stanu środowiska, jakie były przyczyny zmian liczby ludności Polski, wpływ czynników modyfikujących strukturę demograficzną i zawodową, przyczyny występowania zjawiska bezrobocia i jego przestrzenne zróżnicowanie, kierunek procesów urbanizacyjnych zachodzących w Polsce, powody nierównomiernego rozmieszczenia przemysłu Polski, czynniki warunkujące rozmieszczenie upraw i ich wydajność, znaczenie usług i międzynarodowej wymiany handlowej dla współczesnej gospodarki, jak wydzieliła się regiony fizyczno-geograficzne, zasadę rozwoju zrównoważonego, zależność rolnictwa od warunków atmosferycznych, potrzebę podejmowania działań na rzecz ograniczenia i usuwania skutków klęsk żywiołowych, że prognozowanie zmian klimatu jest istotne dla określania kierunków dalszego rozwoju cywilizacji i skutecznej ochrony środowiska, że ochrona żywych zasobów planety jest sprawą niezmiernie istotną dla rozwoju rolnictwa, leśnictwa, medycyny i przemysłu;
  - obowiązują wymagania na niższe oceny.

- ocena dopuszczająca:
  - uczeń wie: jakie jest położenie Polski na tle wielkich struktur geologicznych Europy, gdzie znajdują się najważniejsze złoża surowcowe w Polsce, jak ukształtowana jest rzeźba powierzchni Polski, jakie wartości elementów meteorologicznych opisują klimat Polski, jakim zmianom podlegało Morze Bałtyckie i jaka jest jego współczesna charakterystyka, jakie są najważniejsze elementy systemu rzeczno-Polski, gdzie skoncentrowana jest największa liczba jezior w Polsce, jaki jest podział wód podziemnych, jak dzieli się gleby i jak są one rozmieszczone w Polsce, jaka szata roślinna występuje w Polsce, jaki jest stan środowiska przyrodniczego w Polsce, że postęp techniki i zmiany świadomości społecznej są podstawowymi przyczynami ewolucji poglądów dotyczących relacji człowiek-środowisko, jaka jest liczba ludności Polski, jak kształtuje się struktura wieku i płci ludności Polski, przedstawiciele jakich narodów zamieszkują Polskę, jakie religie są wyznawane w Polsce, jaka jest struktura zatrudnienia i poziom bezrobocia wśród mieszkańców Polski, jaki jest wskaźnik urbanizacji, jak przedstawia się strukturę gałęziową przemysłu Polski, jakie są okręgi przemysłowe w Polsce, gdzie koncentrują się główne uprawy roślinne w Polsce, jaki jest podział sfery usług, jaki jest poziom wymiany handlowej, jaki jest podział administracyjny Polski, jakie istnieją współcześnie podziały regionalne Polski.

IX. Biologia

1. Osiągnięcia ucznia

a) kształcenie na poziomie rozszerzonym: wymagania podstawowe

- komórka: podstawowa jednostka życia – uczeń:
  - określa rolę węgla, tlenu, wodoru, azotu, siarki i fosforu w budowie organizmów;
  - wymienia podstawowe właściwości wody i określa biologiczną rolę tego związku;
  - wyjaśnia rolę węgla w decydowaniu o różnorodności budowy cząsteczek biologicznych;
  - wymienia monomery makrocząsteczek biologicznych;
  - określa charakterystyczne cechy budowy i właściwości węglowodanów, białek oraz lipidów;
  - wskazuje przykłady funkcji węglowodanów, białek i lipidów w organizmach;
  - przedstawia charakterystyczne cechy budowy DNA i RNA; określa rolę tych kwasów nukleinowych w funkcjonowaniu komórek;
  - wyjaśnia, co to są komórki prokariotyczne i eukariotyczne; podaje przykłady organizmów złożonych z takich komórek;
  - wymienia organelle komórkowe; określa ich charakterystyczne cechy budowy i pełnione funkcje;
  - przedstawia budowę chromosomu;
  - wyjaśnia, na czym polega samopowielanie się chromosomów;
  - wyjaśnia, na czym polega mitotyczny i mejotyczny podział komórki;
  - określa rolę podziałów komórki w funkcjonowaniu organizmów.
- różnorodność organizmów na Ziemi: – uczeń:
  - wyjaśnia, na czym polega klasyfikacja biologiczna organizmów;
  - wskazuje zasadnicze kryteria wyróżniania pięciu królestw świata żywego;
  - podaje przykłady organizmów zaliczanych do każdego z nich;
  - odnośnie wirusów, bakterii, protistów, roślin pierwotnie wodnych, mszaków, paprotników, roślin nasiennych (nagonasiennych i okrytonasiennych), grzybów, gąbek, parzydełkowców, płazińców, nicieni, pierścienic, mięczaków, stawonogów, szkarłupni, strunowców (bezczaszkowców i kręgowców: kręgloustych, ryb, płazów, gadów, ptaków, ssaków): określa środowisko życia, charakterystyczne cechy budowy i biologii, wykazuje (na przykładach) zróżnicowanie budowy w obrębie każdej z grup, wymienia zasadnicze przystosowania do środowiska i prowadzonego trybu życia, wyjaśnia, jak namnażają się wirusy i jak rozmnażają się poszczególne grupy organizmów, wykazuje znaczenie w przyrodzie, gospodarce i życiu człowieka;
  - odnośnie do tkanek roślinnych i zwierzęcych: wymienia zasadnicze typy tkanek roślinnych i zwierzęcych, określa charakterystyczne cechy budowy danej tkanki, wyjaśnia funkcje danej tkanki.
- przemiany materii i energii w komórce: – uczeń:
  - wyjaśnia, co to jest metabolizm;
  - podaje przykłady przemian anabolicznych i katabolicznych;
  - przedstawia budowę i wyjaśnia rolę enzymów;
  - przedstawia organizację materiału genetycznego wirusów, organizmów prokariotycznych i eukariotycznych;
  - wyjaśnia, co to jest: chromosom, genom, gen i kod genetyczny;
  - charakteryzuje istotę zasadniczych etapów biosyntezy białka z wykazaniem roli DNA i RNA;
  - wyjaśnia, na czym polegają mutacje; wskazuje przykłady czynników mutagennych oraz skutków mutacji;
  - określa rolę ATP w metabolizmie komórki;
  - wyjaśnia, na czym polega oddychanie tlenowe i beztlenowe; porównuje wydajność energetyczną tych procesów;
  - określa rolę oddychania w funkcjonowaniu komórek i organizmów;
  - porównuje metabolizm komórek roślinnych i zwierzęcych;
  - przedstawia istotę dwóch faz fotosyntezy z wykazaniem roli: światła, chlorofilu, wody i dwutlenku węgla; wykazuje znaczenie tego procesu w życiu organizmów.
- fizjologia zwierząt z elementami fizjologii człowieka: – uczeń:
  - wyjaśnia, co to jest homeostaza, wyjaśnia, co to są receptory i efekторы; podaje ich przykłady;
  - przedstawia mechanizm wywołania i przewodzenia impulsu nerwowego;
  - przedstawia zasadę funkcjonowania wybranych narządów zmysłów; określa ich rolę w życiu organizmów;
  - podaje przykłady reakcji odruchowych i przedstawia zasadnicze elementy ich łuków odruchowych;

- przedstawia budowę układu nerwowego człowieka ze wskazaniem elementów układu somatycznego i autonomicznego;
- określa funkcje układu somatycznego i autonomicznego;
- wykazuje rolę mózgowia w funkcjonowaniu organizmu człowieka;
- wyjaśnia rolę mięśni gładkich i prążkowanych w funkcjonowaniu organizmu;
- wymienia gruczoły dokrewne; określa funkcje ich hormonów;
- podaje przykłady strategii pokarmowych zwierząt;
- określa rolę poszczególnych składników pokarmowych w funkcjonowaniu organizmu;
- przedstawia organizację układu pokarmowego i wyjaśnia rolę enzymów trawiennych;
- wyjaśnia, na czym polega wchłanianie substancji odżywczych.
- **fizjologia roślin: – uczeń:**
  - określa wpływ czynników na intensywność fotosyntezy;
  - uzasadnia, że fotosynteza decyduje o istnieniu życia na Ziemi;
  - podaje przykłady roli składników mineralnych w życiu rośliny;
  - przedstawia rolę korzenia w odżywianiu mineralnym roślin;
  - wyjaśnia, w jaki sposób w roślinie są transportowane substancje mineralne, woda i produkty fotosyntezy;
  - wymienia podstawowe przystosowania roślin do wymiany gazowej;
  - wyjaśnia, na czym polega kiełkowanie, wzrost rośliny okrytonasiennej oraz rozwój wegetatywny i generatywny;
  - podaje przykłady sposobów rozmnażania roślin okrytonasiennych; ocenia przydatność gospodarczą tych sposobów;
  - wymienia przykłady wpływu hormonów na wzrost i rozwój rośliny;
  - podaje przykłady tropizmów i nastii; określa znaczenia tych reakcji dla rośliny.
- **genetyka: – uczeń:**
  - wyjaśnia, co to jest: *fenotyp, genotyp, zmienność mutacyjna i rekombinacyjna, chromosomy homologiczne, allele, loci, heterozygota, homozygota, pokolenie rodzicielskie i pokolenie potomne, czysta linia, cechy dominujące i recesywne*;
  - przedstawia (na przykładzie krzyżówki) zasadę dziedziczenia pary cech przeciwstawnych, wyjaśnia dziedziczenie płci i chorób sprzężonych z płcią u człowieka;
  - przedstawia (na przykładzie krzyżówki) dziedziczenie cechy warunkowanej allelami o takiej samej sile działania (kodomincja);
  - wyjaśnia, na czym polega sprzężenie genów, crossing-over i zasada niezależnej segregacji genów;
  - podaje przykłady wpływu środowiska na wyrażanie się cech.
- **ewolucja życia na Ziemi: – uczeń:**
  - wyjaśnia, co to jest *ewolucja i ewolucjonizm*;
  - przedstawia przykłady dowodów ewolucji, wykazuje, że dobór naturalny jest podstawowym mechanizmem ewolucji;
  - wyjaśnia, co to jest pula genowa populacji i na czym polega jej zmiana ewolucyjna;
  - charakteryzuje czynniki ewolucji określone przez Hardy'ego-Weinberga;
  - wyjaśnia, w jaki sposób dobór naturalny wpływa na powstawanie nowych gatunków;
  - przedstawia główne etapy ewolucji organizmów;
  - analizuje podobieństwa i różnice między człowiekiem i innymi ssakami (w tym małpami człekokształtnymi);
  - przedstawia zasadnicze etapy antropogenezy;
  - wykazuje współczesne zróżnicowanie populacji ludzkich.
- **ekologia i biogeografia: – uczeń:**
  - wyjaśnia, na czym polega zależność organizmów od zasobów środowiska;
  - podaje przykłady nisz ekologicznych;
  - charakteryzuje cechy populacji;
  - przedstawia zależności między populacjami w biocenozach;
  - charakteryzuje strukturę troficzną ekosystemu; podaje przykłady organizmów z poszczególnych poziomów troficznych w danym ekosystemie;
  - podaje przykłady łańcuchów i sieci troficznych w danym ekosystemie;
  - wyjaśnia, na czym polega krążenie materii i przepływ energii w ekosystemie;

- przedstawia krążenie wody i węgla w przyrodzie;
- wyjaśnia, na czym polega sukcesja pierwotna i wtórna ekosystemów; podaje przykłady sukcesji;
- wyjaśnia, co to jest *biom*; podaje przykłady biomów i określa ich rozmieszczenie na kuli ziemskiej;
- charakteryzuje wybrany ekosystem wodny, wykazuje, na czym polega skażenie środowiska;
- wskazuje zagrożenia globalne; określa ich przyczyny;
- wykazuje wpływ gospodarki człowieka na przyrodę;
- określa sposoby ochrony przyrody; ocenia ich skuteczność;
- charakteryzuje florę i faunę ziem polskich i Bałtyku.
- **biologia stosowana: – uczeń:**
  - wykazuje na przykładach znaczenie biotechnologii w gospodarce człowieka;
  - wyjaśnia, co to są *organizmy transgeniczne*;
  - podaje przykłady wykorzystania informacji o sekwencji DNA genomu ludzkiego.

b) kształcenie na poziomie rozszerzonym: wymagania ponadpodstawowe:

- **komórka: podstawowa jednostka życia – uczeń:**
  - uzasadnia, że węgiel jest pierwiastkiem kluczowym dla życia;
  - wykazuje rolę wiązań chemicznych i oddziaływań międzycząsteczkowych w budowie makrocząsteczek biologicznych;
  - wykazuje zależność między budową i właściwościami wody a rolą biologiczną tego związku;
  - wykazuje różnorodność budowy związków organicznych;
  - podaje nazwy i przedstawia budowę grup funkcyjnych związków organicznych;
  - porównuje budowę i właściwości przykładowych związków biologicznych;
  - wykazuje zależność między budową i funkcją danego związku biologicznego;
  - klasyfikuje związki biologiczne ze względu na pełnione funkcje, np. związki o charakterze strukturalnym, zapasowym;
  - porównuje budowę komórek prokariotycznych i eukariotycznych;
  - porównuje budowę i funkcje wybranych organelli komórkowych;
  - wykazuje zależność między budową i funkcją danej organelli;
  - wyjaśnia, na czym polega współdziałanie organelli w funkcjonowaniu komórki;
  - charakteryzuje poszczególne etapy cyklu komórkowego;
  - analizuje kolejne fazy mitozy i mejozy; porównuje przebieg tych podziałów komórkowych.
- **różnorodność organizmów na Ziemi – uczeń:**
  - charakteryzuje różne metody klasyfikowania organizmów; ocenia ich użyteczność;
  - rozróżnia sztuczne i naturalne systemy klasyfikacji organizmów;
  - przedstawia historię systematyki, wyjaśnia zależność między filogenezą a współczesną systematyką organizmów;
  - proponuje sposób klasyfikacji wybranej grupy organizmów;
  - odnośnie do: wirusów, bakterii, protistów, roślin pierwotnie wodnych, mszaków, paprotników, roślin nasiennych (nagonasiennych i okrytonasiennych), grzybów, gąbek, parzydełkowców, płazińców, nicieni, pierścienic, mięczaków, stawonogów, szkarłupni, strunowców (bezczaszkowców i kręgowców: krągloustych, ryb, płazów, gadów, ptaków, ssaków): porównuje budowę, analizuje zależności między budową a środowiskiem życia, analizuje zależności między budową a trybem życia, dowodzi powiązań ewolucyjnych, wykazuje różnorodność form życiowych, analizuje cykl lityczny i lizogeniczny wirusów, odnośnie do tkanek roślinnych i zwierzęcych, porównuje budowę i funkcje tkanek, wykazuje zróżnicowanie budowy i funkcji w obrębie danego typu tkanki, analizuje zależność między budową i funkcją danej tkanki.
- **przemiany materii i energii w komórce – uczeń:**
  - różnicuje reakcje na endoergiczne i egzoergiczne;
  - analizuje działanie enzymów;
  - wyjaśnia, na czym polega zasada sprzężenia zwrotnego w regulacji aktywności enzymów;
  - przedstawia nukleosomową budowę chromosomu;
  - porównuje replikację DNA u organizmów prokariotycznych i eukariotycznych;
  - analizuje proces transkrypcji i translacji oraz mechanizm regulacji ekspresji genów;
  - uzasadnia, że ekspresja genów decyduje o intensywności metabolizmu;

- analizuje mechanizmy mutacji;
- wyjaśnia, na czym polega sprzężenie reakcji egzoergicznych i endoergicznych;
- wskazuje przykłady szlaków i cykli metabolicznych;
- analizuje etapy oddychania tlenowego;
- porównuje przebieg oddychania tlenowego i beztlenowego;
- analizuje przebieg fotosyntezy i określa bilans energetyczny tego procesu;
- określa rolę filamentów białkowych w ruchu komórek i w komórce;
- wyjaśnia, w jaki sposób są przekazywane sygnały z otoczenia do komórki i sygnały w komórce.
- **fizjologia zwierząt z elementami fizjologii człowieka – uczeń:**
  - analizuje mechanizmy homeostatyczne, wykazuje rolę sprzężenia zwrotnego w przewodzeniu informacji;
  - wykazuje różnicę między potencjałem spoczynkowym i czynnościowym neuronu;
  - klasyfikuje receptory ze względu np. na budowę, funkcję;
  - wykazuje zależność między budową i funkcją danego receptora;
  - porównuje odruchy bezwarunkowe i warunkowe oraz ich luki odruchowe (przykłady);
  - wykazuje (na przykładach) współdziałanie układu somatycznego i autonomicznego;
  - wykazuje (na przykładach) współdziałanie układu współczulnego i przywspółczulnego;
  - uzasadnia, że układ nerwowy ma budowę hierarchiczną;
  - przedstawia mechanizm skurczu mięśnia;
  - analizuje mechanizm regulacji hormonalnej wybranych procesów życiowych;
  - porównuje trawienie wewnątrzkomórkowe i zewnątrzkomórkowe;
  - przedstawia kolejne etapy trawienia w przewodzie pokarmowym człowieka;
  - porównuje czynne i bierne wchłanianie substancji odżywczych;
  - wykazuje zależność między budową i funkcją układu pokarmowego.
- **fizjologia roślin – uczeń:**
  - analizuje zależność intensywności fotosyntezy od czynników wewnętrznych i zewnętrznych;
  - wyjaśnia różnicę między roślinami C3 i C4;
  - wykazuje zależność między budową korzenia a jego rolą w odżywianiu mineralnym rośliny;
  - analizuje podobieństwa i różnice między transportem wody i soli mineralnych a transportem produktów fotosyntezy w roślinie;
  - analizuje wpływ czynników na kiełkowanie, wzrost rośliny okrytonasiennej oraz rozwój wegetatywny i generatywny;
  - analizuje wpływ hormonów na wzrost i rozwój rośliny;
  - wyjaśnia mechanizm reakcji roślin na czynniki środowiska.
- **genetyka – uczeń:**
  - wykazuje odmienne skutki oddziaływania mutacji i rekombinacji na zmienność organizmów;
  - przedstawia doświadczenia i odkrycia Mendla oraz określa ich wpływ na rozwój genetyki;
  - przewiduje i uzasadnia wyniki różnych krzyżówek jednogennych;
  - uzasadnia, że krzyżówki testowe umożliwiają ustalenie homozygotyczności lub heterozygotyczności danego organizmu;
  - rozpisuje szachownicę genetyczną dla dziedziczenia cechy warunkowanej allelami wielokrotnymi;
  - przewiduje wyniki i rozpisuje szachownicę genetyczną różnych krzyżówek dwugennych;
  - wyjaśnia na przykładzie, co to są poligeny.
- **ewolucja życia na Ziemi – uczeń:**
  - wykazuje znaczenie prac Karola Darwina i genetyków dla rozwoju ewolucjonizmu;
  - analizuje dowody ewolucji z zakresu różnych nauk biologicznych;
  - wykazuje znaczenie doboru płciowego i krewniaczego w ewolucji;
  - wyjaśnia (na przykładzie), na czym polega koewolucja gatunków;
  - analizuje wpływ przypadku na ewolucję (np. dryf genetyczny);
  - analizuje działanie doboru stabilizującego, kierunkowego i różnicującego;
  - charakteryzuje mechanizmy specjacji;
  - przedstawia najnowsze poglądy na powstanie życia na Ziemi; analizuje wczesne etapy ewolucji organizmów.

- **ekologia i biogeografia – uczeń:**

- analizuje przykłady tolerancji organizmów na czynniki środowiska;
- przewiduje dalsze losy danej populacji, znając parametry opisujące jej stan;
- uzasadnia, że zależności między organizmami (populacjami) są nieodzowne dla biocenozy;
- analizuje (na przykładach) funkcjonowanie różnych ekosystemów; przewiduje ich dalsze losy;
- przedstawia krążenie azotu w przyrodzie, uzasadnia, że rozmieszczenie biomów zależy od zróżnicowania warunków środowiskowych na kuli ziemskiej;
- charakteryzuje wybrane biomy pod kątem warunków środowiskowych oraz swoistości flory i fauny;
- porównuje ekosystemy wodne (jeziora, rzeki, morza) pod kątem czynników środowiskowych oraz flory i fauny;
- porównuje korzyści i skutki funkcjonowania elektrowni konwencjonalnych i atomowych, i analizuje mechanizmy decydujące o rozmieszczeniu organizmów na kuli ziemskiej;
- wykazuje swoistość flory i fauny wybranych krain lądów północnych i południowych kuli ziemskiej.

- **biologia stosowana – uczeń:**

- charakteryzuje podstawowe metody z zakresu biotechnologii;
- wyjaśnia, na czym polega sekwencjonowanie DNA;
- analizuje osiągnięcia współczesnej biotechnologii pod kątem przydatności dla człowieka i z etycznego punktu widzenia.

c) kształcenie na poziomie podstawowym - wymagania podstawowe:

- **funkcjonowanie organizmu człowieka jako zintegrowanej całości – uczeń:**

- określa charakterystyczne cechy budowy podstawowych tkanek występujących w organizmie człowieka;
- wyjaśnia, na czym polegają główne funkcje organizmu człowieka;
- charakteryzuje funkcje poszczególnych narządów i układów narządów oraz określa ich lokalizację w organizmie;
- wykazuje (na przykładach) współdziałanie narządów i układów narządów w organizmie;
- charakteryzuje budowę skóry i określa jej funkcje;
- wskazuje zagrożenia wynikające z uszkodzeń skóry;
- wykazuje rolę szkieletu i mięśni (podaje przykłady współdziałania) w funkcjonowaniu organizmu człowieka;
- wyjaśnia rolę mięśnia sercowego i rolę mięśni gładkich w funkcjonowaniu organizmu człowieka;
- wykazuje korzystny wpływ aktywności fizycznej na zdrowie;
- wyjaśnia, na czym polega szkodliwość dopingu;
- analizuje składniki pokarmu pod kątem zawartości substancji odżywczych i ze względu na ich wartość energetyczną;
- wskazuje zasadnicze przystosowania organizmu człowieka do trawienia pokarmu, wchłaniania i rozprowadzania substancji odżywczych;
- odróżnia dietę pełno- i niepełnowartościową; przewiduje konsekwencje diety niepełnowartościowej;
- wyjaśnia istotę oddychania tlenowego i beztlenowego;
- przedstawia drogę tlenu i dwutlenku węgla w organizmie;
- wskazuje przyczyny schorzeń układu oddechowego i sposoby profilaktyki w tym zakresie;
- wyjaśnia, na czym polega cykliczność pracy serca;
- podaje normy ciśnienia krwi i pulsu oraz wyjaśnia, na czym polega prawidłowość EKG;
- podaje normy podstawowych badań laboratoryjnych krwi;
- wymienia funkcje układu krwionośnego i krwi w organizmie;
- wyjaśnia rolę układu limfatycznego;
- wyjaśnia, co to jest odporność organizmu i w jaki sposób może być wspomagana (surowice, szczepionki, leki);
- wyjaśnia istotę wydalania, wymienia substancje wydalone przez organizm człowieka, określa sposób ich wydalania;
- wyjaśnia, co to jest sztuczna nerka;
- podaje parametry prawidłowo funkcjonującego organizmu; wyjaśnia, co to jest homeostaza;
- wskazuje podstawowe mechanizmy odpowiedzialne za utrzymywanie homeostazy.

- **język genów – uczeń:**

- uzasadnia, że podstawowe informacje o organizmie są zawarte w DNA;
- wyjaśnia zależność: gen → białko → cecha;
- wykazuje znaczenie poznania pełnego zapisu informacji genetycznej człowieka;
- wyjaśnia istotę mutacji i ich wpływ na informację genetyczną;
- wskazuje czynniki mutagenne występujące w środowisku życia człowieka; określa podstawowe zasady profilaktyki w tym zakresie;

- podaje przykłady chorób genetycznych człowieka; określa zasady diagnostyki oraz możliwości zapobiegania ich skutkom;
- wyjaśnia, co to są organizmy transgeniczne; podaje przykłady; określa zalety i wady takich organizmów;
- wskazuje na praktyczne zastosowania osiągnięć inżynierii genetycznej.
- **różnorodność biologiczna Ziemi – uczeń:**
  - wyjaśnia, co to jest różnorodność biologiczna i wskazuje jej przejawy widoczne w otoczeniu człowieka;
  - wyjaśnia rolę doboru naturalnego i sztucznego w procesie ewolucji;
  - przedstawia najważniejsze etapy ewolucji roślin i zwierząt;
  - wykazuje współczesne zróżnicowanie populacji ludzi; określa przyczyny tego zjawiska;
  - podaje przykłady działań człowieka, które wpływają na obniżanie stanu różnorodności biologicznej; przewiduje skutki takich działań;
  - charakteryzuje zasady funkcjonowania ekosystemu;
  - podaje przykłady współcześnie zagrożonych wyginieciem gatunków roślin i zwierząt, wskazuje główne przyczyny tego zjawiska;
  - wskazuje formy i metody ochrony przyrody;
  - wykazuje różnorodność roślin uprawnych i zwierząt hodowlanych;
  - porównuje wady i zalety rolnictwa tradycyjnego i współczesnego;
  - przedstawia zalety i wady rolnictwa ekologicznego.

d) kształcenie na poziomie podstawowym – wymagania ponadpodstawowe:

- **funkcjonowanie organizmu człowieka jako zintegrowanej całości – uczeń:**
  - wykazuje zależność między budową i funkcją podstawowych tkanek występujących w organizmie człowieka;
  - wykazuje (na przykładach) hierarchiczność w budowie organizmu człowieka;
  - wykazuje (na przykładach) zależność między budową i funkcją poszczególnych narządów i układów narządów;
  - uzasadnia konieczność integracji i koordynacji pracy narządów i układów narządów w organizmie człowieka;
  - wykazuje zależność między budową a różnorodnością funkcji skóry;
  - analizuje budowę szkieletu pod kątem pełnionych funkcji;
  - wyjaśnia, na czym polega skurcz mięśnia poprzecznie prążkowanego;
  - porównuje budowę i funkcje mięśni gładkich i poprzecznie prążkowanych, charakteryzuje budowę muskulatury człowieka i analizuje czynniki wpływające na jej rozwój;
  - analizuje proces trawienia różnych składników pokarmu;
  - wyjaśnia, na czym polega proces wchłaniania i rozprowadzania substancji odżywczych w organizmie, o wykazuje zależność między budową i funkcją poszczególnych narządów układu pokarmowego;
  - uzasadnia, że sposób odżywiania się ma istotny wpływ na kondycję i zdrowie człowieka;
  - porównuje proces oddychania tlenowego i beztlenowego;
  - analizuje kolejne etapy wymiany gazowej z wykazaniem roli krwi w tym procesie;
  - wyjaśnia, na czym polega automatyzm pracy serca;
  - analizuje wyniki badań układu krwionośnego i krwi, wyjaśnia przyczyny nieprawidłowości w tym zakresie;
  - uzasadnia, że układ krwionośny i krew integrują procesy życiowe człowieka;
  - wykazuje współdziałanie układu krwionośnego i limfatycznego;
  - analizuje mechanizmy swoistej i nieswoistej obrony organizmu;
  - analizuje funkcjonowanie nefronu;
  - analizuje mechanizmy odpowiedzialne za utrzymywanie homeostazy;
  - uzasadnia, że choroba jest skutkiem zaburzenia homeostazy;
  - wykazuje rolę nerki w zachowaniu homeostazy.
- **język genów – uczeń:**
  - porównuje przewodzenie impulsu nerwowego przez neuron i synapsę;
  - analizuje funkcjonowanie narządów zmysłów i wykazuje ich współdziałanie;
  - wyjaśnia, co to jest tuk odruchowy i określa jego rolę w funkcjonowaniu układu nerwowego;
  - wyjaśnia, na czym polega proces uczenia się;
  - uzasadnia, że mózg decyduje o wyższych czynnościach psychicznych, stanach emocjonalnych i osobowości człowieka;
  - wyjaśnia zasadę sprzężenia zwrotnego w funkcjonowaniu układu dokrewnego;
  - uzasadnia, że układ dokrewny pełni funkcję kontrolno-integrującą;
  - wykazuje współdziałanie układu nerwowego i dokrewnego;
  - przedstawia przebieg procesów gametogenezy u człowieka, z wykazaniem podobieństw i różnic związanych z płcią;
  - przedstawia fizjologię zapłodnienia;

- analizuje kolejne fazy rozwoju: od zygoty do noworodka, z wykazaniem roli łożyska w życiu płodowym człowieka;
- wykazuje współczesne możliwości wytwarzania „części zapasowych” organizmu człowieka;
- wyjaśnia istotę chorób nowotworowych;
- analizuje zależność między czynnikiem zakaźnym a chorobą;
- wykazuje różnorodność czynników chorób zakaźnych i możliwości leczenia w tym zakresie;
- analizuje działanie różnych trucizn na organizm człowieka i przedstawia ich długofalowe skutki.
- różnorodność biologiczna Ziemi – uczeń:
  - przedstawia proces biosyntezy białka;
  - wyjaśnia, jak odczytywano geny człowieka,;
  - analizuje mechanizm zachodzenia mutacji oraz przedstawia ich konsekwencje dla funkcjonowania organizmu człowieka;
  - wykazuje (na przykładach) zależność między czynnikiem mutagennym a charakterem mutacji;
  - analizuje predyspozycje genetyczne niektórych chorób oraz zasady diagnostyki molekularnej opartej na analizie DNA;
  - charakteryzuje podstawowe metody pracy stosowane w inżynierii genetycznej;
  - wykazuje rolę komputerowej informacji o genach białkach w rozwoju farmakologii.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

Wymagania formalne, formy sprawdzania wiadomości oraz inne źródła oceny określają tabele wymagań dydaktycznych.

3. Regulamin oceniania:

a) ocena celująca:

- opanowanie programowego materiału nauczania na ocenę bardzo dobrą;
- opanowanie dodatkowych treści i stosowanie ich do rozwiązywania problemów biologicznych w sytuacjach nietypowych;
- uzyskanie tytułu finalisty bądź laureata olimpiady biologicznej, albo konkursu biologicznego na etapie pozaszkolnym.

b) ocena bardzo dobra:

- samodzielne i swobodne rozwiązywanie stawianych przez nauczyciela problemów na podstawie posiadanej wiedzy i nabytych umiejętności.

c) ocena dobra:

- swobodne rozwiązywanie z niewielką pomocą nauczyciela typowych problemów.

d) ocena dostateczna:

- znajomość i rozumienie podstawowych treści programowych objętych materiałem nauczania danej klasy.

e) ocena dopuszczająca:

- zapamiętanie podstawowych treści programowych, które umożliwią uczniowi poznanie dalszych części materiału.

4. Inne

a) w tym programie nauczania ograniczyliśmy się do podziału wymagań na dwa poziomy:

- wymagania podstawowe (P) - łącznie na oceny: dopuszczający i dostateczny;
- wymagania ponadpodstawowe (Pp) - łącznie na oceny: dobry i bardzo dobry.

b) w konstrukcji wymagań przyjęto generalną zasadę, że wymagania podstawowe obejmują treści:

- najbardziej przystępne i uniwersalne;
- najpewniejsze naukowo;
- niezbędne na danym i wyższych etapach kształcenia;
- bezpośrednio użyteczne w pozaszkolnej działalności ucznia.

c) stosując tę zasadę do formułowania wymagań podstawowych, wyodrębniono podstawowy materiał

nauczania i odpowiednio połączono go z wszystkimi kategoriami celów, przy czym najszerszej z kategoriami B i C.

- d) pozostały materiał nauczania - odpowiednio połączono z wszystkimi kategoriami celów, przy czym stosunkowo szerzej z kategoriami A i D - posłużył do konstrukcji wymagań ponadpodstawowych.
- e) taksonomia celów poznawczych:
  - wiadomości:
    - kategoria - zapamiętanie wiadomości // czynności ucznia - przypominanie sobie pewnych terminów, faktów, praw, teorii naukowych. Wiąże się to z elementarnym poziomem rozumienia tych wiadomości; uczeń nie powinien ich ze sobą mylić ani zniekształcać.
    - kategoria - zrozumienie wiadomości // czynności ucznia - przedstawianie wiadomości w innej formie niż były zapamiętane, porządkowanie i streszczanie, czynienie podstawą prostego wnioskowania.
  - umiejętności:
    - kategoria: stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych // czynności ucznia – praktyczne posługiwanie się wiadomościami według podanych uprzednio wzorów [cel, do którego wiadomości mają być stosowane, nie powinien być bardzo odległy od celów osiągniętych w toku ćwiczeń szkolnych]
    - kategoria: stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych // czynności ucznia - formułowanie problemów, dokonywanie analizy i syntezy nowych zjawisk, formułowanie planu działania, tworzenie oryginalnych przedmiotów i wartościowanie przedmiotów według pewnych kryteriów.

X. Fizyka i astronomia

1. Osiągnięcia ucznia

a) wiedza – uczeń zna:

- niektóre fakty historyczne ściśle związane z fizyką,
- zjawiska, definicje wielkości fizycznych oraz prawa i zasady rządzące materią.

b) umiejętności – uczeń potrafi:

- posługiwać się terminologią fizyki w trakcie odpowiedzi na lekcji,
- poprawnie, starannie i systematycznie prowadzić notatki na lekcji,
- dostrzegać analogie między zjawiskami i twierdzeniami,
- używać zdobytej wiedzy do rozwiązywania zadań i problemów,
- wnioskować dedukcyjnie i uogólniać,
- stawiać hipotezy i je weryfikować,
- analizować dane, zaprezentować je w różnych formach graficznych i je interpretować,
- posługiwać się programami komputerowymi (Word, Excel, Power Point, oprogramowaniem dołączonym do podręczników WSiP) w celu wizualizacji i analizy danych oraz symulacji zjawisk fizycznych
- zastosować wiedzę matematyczną do rozwiązywania problemów fizycznych.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

a) praca pisemna w formie:

- pracy klasowej
- praca klasowa powinna zostać zapowiedziana i wpisana do dziennika co najmniej tydzień przed jej przeprowadzeniem;
- prace klasowe należy sprawdzić, ocenić i omówić w terminie nie dłuższym niż trzy tygodnie;
- uczeń oraz rodzice (prawni opiekunowie) mają prawo do wglądu w prace;
- nauczyciel może przeprowadzić poprawę pracy klasowej. Do dziennika wpisuje obie oceny, lecz do oceny semestralnej bierze pod uwagę tylko ocenę lepszą.
- nauczyciel przechowuje prace klasowe do czasu zatwierdzenia ocen rocznych;
- kartkówki trwającej do 20 min;
- kartkówki nie muszą być wcześniej zapowiedziane;
- dotyczą bieżącego materiału;

b) odpowiedzi ustne:

- odpowiedź z bieżącego materiału,
- nauczyciel powinien ustosunkować się do wypowiedzi ucznia, zwracając szczególną uwagę na popełnione przez niego błędy;
- nauczyciel może przepyttać ucznia zgłaszającego się do odpowiedzi. Nauczyciel może odstąpić od wpisania oceny, jeżeli ta ucznia nie satysfakcjonuje.
- aktywność (podsumowanie udziału w lekcjach),
- referaty, prezentacje
- c) uczestniczenie w konkursach i olimpiadach (olimpiada fizyczna, astronomiczna),
- d) rozwiązanie trudnego zadania (problemu) z konkursu lub olimpiady,
- e) prace domowe,
- f) wykonanie prostego przyrządu (pomocy naukowej) i omówienie zjawiska fizycznego, różne inne formy aktywności.

3. Regulamin oceniania:

a) ocena celująca:

- nabycie zasobu wiadomości znacznie wykraczającego poza wymagany program;
- samodzielne rozwijanie wiadomości przez ucznia;
- biegłe posługiwanie się nabytymi wiadomościami;
- samodzielne rozwiązywanie nieszablonowych problemów często wykraczające poza materiał szkolny;
- udział w olimpiadzie oraz konkursach przedmiotowych;
- ogromne zainteresowanie przedmiotem;
- wykonanie sprawdzianu: 100%

b) ocena bardzo dobra:

- wiadomości ucznia w pełni odpowiadają wymaganiom programowym;
- uporządkowana wiedza ucznia;
- biegłe rozwiązywanie zadań i problemów szkolnych niekiedy wymagające nieszablonowego pomysłu;
- wykazywanie zainteresowania fizyką lub astronomią;
- czynny udział w lekcjach;
- wykonanie sprawdzianu: 90%-100%

c) ocena dobra:

- zdobycie wiadomości w zakresie ponadprzeciętnym;
- w większości uporządkowana wiedza ucznia;
- poprawne rozwiązywanie typowych problemów szkolnych;
- aktywność na zajęciach;
- wykonanie sprawdzianu - 70-90%.

d) ocena dostateczna:

- zdobycie wiadomości w przeciętnym zakresie, niewiele wykraczającym poza wymagania;
- częściowo uporządkowana wiedza ucznia;
- nie zawsze poprawne rozwiązywanie typowych problemów i zadań szkolnych;
- mała aktywność na zajęciach;
- małe zainteresowanie przedmiotem;
- wykonanie sprawdzianu - 51%-70%.

e) ocena dopuszczająca:

- niewielki zasób wiadomości poniżej przeciętnych, w większości nie uporządkowane;
- brak związków między poszczególnymi zagadnieniami;
- duże trudności w rozwiązywaniu typowych problemów i zadań szkolnych;
- widoczny chaos w operowaniu wiedzą;
- nie w pełni opanowane elementarne umiejętności przewidziane programem nauczania;
- brak zainteresowania przedmiotem;
- wykonanie sprawdzianu - 34%-50%.

f) ocena niedostateczna:

- brak wiadomości lub minimalny ich zasób, bez żadnego widocznego uporządkowania;
- brak możliwości dalszej nauki przedmiotu;
- nieopanowanie umiejętności, przewidzianych w programie;
- brak zainteresowania przedmiotem;
- wykonanie sprawdzianu - poniżej 34%.

4. Inne:

- a) dopuszczalna ilość nieprzygotowań w semestrze – 2;
- b) uczeń który z przyczyn usprawiedliwionych nie był obecny na pierwszym terminie pracy klasowej, lub ten, który chce poprawić z pracy klasowej jest zobowiązany pisać daną pracę w drugim terminie, ustalonym przez nauczyciela.

XI. Chemia

1. Osiągnięcia ucznia

Treści nauczania oraz umiejętności, które ma opanować uczeń niezbędne do pozytywnych ocen, zapisane są w programie nauczania.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

Wymagania formalne, formy sprawdzania wiadomości oraz inne źródła oceny określają tabele wymagań dydaktycznych.

3. Regulamin oceniania:

a) ocena celująca:

- samodzielne opanowanie dodatkowych treści wykraczających poza materiał klasy pierwszej na poziomie podstawowym;
- udział w konkursach wiedzy chemicznej bądź olimpiadach, (wymagane pozytywne rezultaty udziału w konkursach i olimpiadach)

b) ocena bardzo dobra:

- umiejętność samodzielnego, na podstawie dobrze opanowanego materiału, rozwiązania stawianych przez nauczyciela problemów z zakresu materiału klasy pierwszej na poziomie podstawowym.

c) ocena dobra:

- swobodne, z niewielką pomocą nauczyciela rozwiązywanie typowych problemów z zakresu materiału klasy pierwszej na poziomie podstawowym.

d) ocena dostateczna:

- znajomość i rozumienie podstawowych treści z zakresu materiału klasy pierwszej na poziomie podstawowym.

e) ocena dopuszczająca:

- znajomość podstawowych treści z zakresu materiału klasy pierwszej na poziomie podstawowym, które umożliwią poznanie dalszych partii materiału; przede wszystkim będzie to zapamiętanie.

XII. Informatyka

1. Osiągnięcia ucznia

Treści nauczania oraz umiejętności, które ma opanować uczeń niezbędne do pozytywnych ocen, zapisane są w programie nauczania.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

Wymagania formalne, formy sprawdzania wiadomości oraz inne źródła oceny określają tabele wymagań dydaktycznych.

3. Regulamin oceniania:

a) ocena celująca:

- opanowanie materiału przewidzianego w programie danego poziomu nauczania na ocenę bardzo dobrą oraz posiadanie wiadomości i umiejętności znacznie wykraczających poza program nauczania;
- samodzielność myślenia i umiejętność opisu zjawisk nietypowych;
- bycie twórczym, wykazywanie się szerokimi zainteresowaniami;
- umiejętność formułowania opinii i samodzielnego ich uzasadniania;
- sukcesy w konkursach i olimpiadach informatycznych (przejście do finałów na szczeblu regionalnym (ogólnopolskim) lub ma inne równoważne osiągnięcia;
- uczestniczenie we wszystkich sprawdzianach wiadomości i umiejętności oraz otrzymanie z nich oceny co najmniej dobrej;
- nieotrzymanie oceny niedostatecznej w trakcie nauki.

b) ocena bardzo dobra:

- opanowanie pełnego zakresu wiadomości i umiejętności przewidzianych w programie danego poziomu nauczania i biegle posługuje się zdobytą wiedzą w rozwiązywaniu problemów w sytuacjach nietypowych;
- umiejętność formułowania opinii i uzasadniania ich;
- wyróżnianie się zainteresowaniami, które poszerzanych samodzielnie w oparciu o różne źródła wiadomości.

c) ocena dobra:

- opanowanie treści nauczania oraz podstawowych umiejętności niezbędnych na danym etapie kształcenia w stopniu zadowalającym;
- poziom zdobytej przez ucznia wiedzy i nabytych umiejętności nie doprowadza do pojawienia się trudności w kolejnych etapach kształcenia.

d) ocena dostateczna:

- opanowanie treści nauczania oraz podstawowych umiejętności niezbędnych na danym etapie kształcenia w stopniu zadowalającym, lecz niepełnym;
- poziom zdobytej przez ucznia wiedzy i nabytych umiejętności może doprowadzić do pojawienia się trudności w kolejnych etapach kształcenia.

e) ocena dopuszczająca:

- spełnienie wymagań formalnych przedmiotu i opanowanie podstawowych, najczęściej stosowanych i niezbędnych do nauki treści.

4. Inne

- ocena śródroczna jest wypadkową ocen bieżących uzyskanych w semestrze;
- roczna ocena jest wypadkową ocen uzyskanych w całym roku szkolnym z tym, nie powinna być wyższa niż ocena wystawiona na podstawie ocen bieżących z drugiego semestru, który ma duże znaczenie na postępy w nauce w następnym roku;
- oceny te nie powinny rażąco odbiegać od średnich arytmetycznych z odpowiednich semestrów. Warunki i tryb uzyskania ocen wyższych niż przewidywane określa statut szkoły;

- warunkiem uzyskania oceny pozytywnej jest opanowanie w stopniu zadowalającym umiejętności informatycznych, jakie przewiduje program nauki w gimnazjum oraz znajomość wszystkich treści przewidzianych programem nauczania w liceum na danym poziomie nauki;
- jakość tej oceny zależy w znacznej mierze od stopnia opanowania umiejętności przewidzianych w programie.

XIII. Technologia informacyjna

1. Osiągnięcia ucznia

Treści nauczania oraz umiejętności, które ma opanować uczeń niezbędne do pozytywnych ocen, zapisane są w programie nauczania.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

Wymagania formalne, formy sprawdzania wiadomości oraz inne źródła oceny określają tabele wymagań dydaktycznych.

3. Regulamin oceniania:

a) ocena celująca:

- opanowanie materiału przewidzianego w programie danego poziomu nauczania na ocenę bardzo dobrą oraz posiadanie wiadomości i umiejętności znacznie wykraczających poza program nauczania;
- samodzielność myślenia i umiejętność opisu zjawisk nietypowych;
- bycie twórczym, wykazywanie się szerokimi zainteresowaniami;
- umiejętność formułowania opinii i samodzielnego ich uzasadniania;
- sukcesy w konkursach i olimpiadach informatycznych (przejście do finałów na szczeblu regionalnym (ogólnopolskim) lub ma inne równoważne osiągnięcia;
- uczestniczenie we wszystkich sprawdzianach wiadomości i umiejętności oraz otrzymanie z nich oceny co najmniej dobrej;
- nieotrzymanie oceny niedostatecznej w trakcie nauki.

b) ocena bardzo dobra:

- opanowanie pełnego zakresu wiadomości i umiejętności przewidzianych w programie danego poziomu nauczania i biegłe posługuje się zdobytą wiedzą w rozwiązywaniu problemów w sytuacjach nietypowych;
- umiejętność formułowania opinii i uzasadniania ich;
- wyróżnianie się zainteresowaniami, które poszerzanych samodzielnie w oparciu o różne źródła wiadomości.

c) ocena dobra:

- opanowanie treści nauczania oraz podstawowych umiejętności niezbędnych na danym etapie kształcenia w stopniu zadowalającym;
- poziom zdobytej przez ucznia wiedzy i nabytych umiejętności nie doprowadza do pojawienia się trudności w kolejnych etapach kształcenia.

d) ocena dostateczna:

- opanowanie treści nauczania oraz podstawowych umiejętności niezbędnych na danym etapie kształcenia w stopniu zadowalającym, lecz niepełnym;
- poziom zdobytej przez ucznia wiedzy i nabytych umiejętności może doprowadzić do pojawienia się trudności w kolejnych etapach kształcenia.

e) ocena dopuszczająca:

- spełnienie wymagań formalnych przedmiotu i opanowanie podstawowych, najczęściej stosowanych i niezbędnych do nauki treści.

4. Inne

- ocena śródroczna jest wypadkową ocen bieżących uzyskanych w semestrze;
- roczna ocena jest wypadkową ocen uzyskanych w całym roku szkolnym z tym, nie powinna być wyższa niż ocena wystawiona na podstawie ocen bieżących z drugiego semestru, który ma duże znaczenie na postępy w nauce w następnym roku;
- oceny te nie powinny rażąco odbiegać od średnich arytmetycznych z odpowiednich semestrów. Warunki i tryb uzyskania ocen wyższych niż przewidywane określa statut szkoły;
- warunkiem uzyskania oceny pozytywnej jest opanowanie w stopniu zadowalającym umiejętności informatycznych, jakie przewiduje program nauki w gimnazjum oraz znajomość wszystkich treści przewidzianych programem nauczania w liceum na danym poziomie nauki;
- jakość tej oceny zależy w znacznej mierze od stopnia opanowania umiejętności przewidzianych w programie.

XIV. Przystosowanie obronne

1. Osiągnięcia ucznia

a) uczeń zna:

- zasady zachowania się na miejscu wypadku;
- zasady i sposoby prowadzenia akcji ratunkowej i udzielania pierwszej pomocy w przypadku zagrożenia zdrowia lub życia poszkodowanego;
- zasady ochrony ludności cywilnej i ofiar konfliktów zbrojnych międzynarodowych, a także dóbr kultury w świetle konwencji genewskich i haskich oraz protokołów dodatkowych do tych konwencji;
- zasady orientowania się w terenie bez mapy i z mapą, wykonywania marszu wg azymutu oraz sporządzania szkicu terenu.

b) uczeń potrafi:

- poprawnie posługiwać się językiem przedmiotu;
- zabezpieczyć miejsce wypadku samochodowego;
- rozpoznać stany zagrożenia życia i postępować zgodnie z obowiązującym schematem;
- udzielić pierwszej pomocy w przypadku zagrożenia zdrowia lub życia;
- orientować się w terenie wg mapy i bez mapy oraz wykonywać pomiary w terenie.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

a) ocenianiu podlegają wiedza i umiejętności ucznia;

b) ocenie podlegają następujące obszary aktywności ucznia;

- prace klasowe;
- kartkówki;
- odpowiedzi ustne;
- prezentacje;
- rozwiązywanie problemów;
- aktywność na lekcjach;
- stosowanie wiedzy przedmiotowej w sytuacjach praktycznych;
- poszukiwanie, porządkowanie i wykorzystywanie informacji z różnych źródeł;
- symulacja urazów, pozoracja ran i wypadku;
- ćwiczenia praktyczne w zakresie udzielania pierwszej pomocy (indywidualne i zespołowe);
- udział w konkursach i zawodach.

3. Regulamin oceniania:

a) ocena celująca:

- spełnianie wymagań wykraczających znacznie poza program nauczania, stanowiące efekt samodzielnej pracy, wynikające z indywidualnych zainteresowań, zapewniające pełne wykorzystanie informacji dodatkowych, wymagające rozwiązań nietypowych;

- uczestniczenie w zawodach ratowniczych na szczeblu okręgowym i wojewódzkim.
- b) ocena bardzo dobra:
  - spełnianie wymagań dopełniających, złożonych, trudnych, wymagających korzystania z różnych źródeł, umożliwiających rozwiązywanie problemów, gwarantujących pełne opanowanie programu, pośrednio użytecznych w życiu pozaszkolnym.
- c) ocena dobra:
  - spełnianie wymagań rozszerzających istotne w strukturze przedmiotu, bardziej złożonych, przydatnych, ale nie niezbędnych w opanowaniu treści z danego przedmiotu, wymagających umiejętności stosowania wiadomości w sytuacjach typowych wg wzorów (przykładów) znanych z lekcji.
- d) ocena dostateczna:
  - spełnianie wymagań podstawowych, najważniejszych w uczeniu się danego przedmiotu, łatwych dla ucznia nawet mało zdolnego, o niewielkim stopniu złożoności, często powtarzających się w programie nauczania, dotyczących głównie prostych, uniwersalnych umiejętności;
  - odpowiedź odbywa się przy niewielkim ukierunkowaniu nauczyciela.
- e) ocena dopuszczająca:
  - spełnianie wymagań koniecznych, niezbędnych w uczeniu się danego przedmiotu i potrzebnych w życiu;
  - wymagania konieczne wskazują na braki w opanowaniu wiadomości i umiejętności określonych w podstawach programowych;
  - podczas odpowiedzi możliwe są błędy zarówno w zakresie wiedzy merytorycznej, jak i sposobie jej prezentowania;
  - znajomość podstawowych faktów i udzielanie odpowiedzi na proste pytania przy pomocy nauczyciela.
- f) forma przeprowadzania egzaminów poprawkowych
  - część pisemna trwa 45 minut (test);
  - część praktyczna 20 minut;
  - cały egzamin jest przeprowadzany w jednym dniu;
  - uczeń zdał egzamin poprawkowy, jeśli z obydwu części egzaminu otrzymał co najmniej oceny dopuszczające;
  - uczeń jest powiadamiany o wyniku egzaminu bezpośrednio po jego zakończeniu i ustaleniu przez komisję oceny.

4. Inne

- a) ocenę semestralną i roczną wystawia się na podstawie ocen cząstkowych, zgodnie z procedurą obowiązująca w PSO;
- b) dopuszczalna ilość nieprzygotowań w semestrze – 1;
- c) w przypadku nieobecności na pracy klasowej – uczeń ma obowiązek zaliczyć pracę w formie i terminie ustalonym przez nauczyciela.
- d) nieusprawiedliwiona nieobecność na pracy klasowej jest równoznaczna z otrzymaniem oceny niedostatecznej.
- e) ocena semestralna i końcowa nie musi być średnią ocen.;
- f) znaczący wpływ na ocenę semestralną i końcową mają oceny z prac klasowych oraz ćwiczeń praktycznych indywidualnych i zespołowych z pierwszej pomocy;
- g) uczeń oceniany jest rytmicznie w ciągu semestrów nauki szkolnej, nie stosuje się poprawiania oceny (poza uzasadnionymi przypadkami) przy końcu semestru.

XV. Wychowanie fizyczne

1. Osiągnięcia ucznia

Treści nauczania oraz umiejętności, które ma opanować uczeń niezbędne do pozytywnych ocen, zapisane są w programie nauczania.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

Wymagania formalne, formy sprawdzania wiadomości oraz inne źródła oceny określają tabele wymagań dydaktycznych.

3. Regulamin oceniania:

a) ocena celująca:

- spełnianie wszystkich wymagań na ocenę bardzo dobrą;
- aktywne uczestniczenie w życiu sportowym, bądź też w innych formach działalności związanych z kulturą fizyczną na terenie szkoły;
- zajęcie punktowanych miejsc w zawodach międzyszkolnych na szczeblu gminnym, miejskim, rejonowym i wyższym;
- umiejętność dostosowania do potrzeb i zmodyfikowania w ramach obowiązujących przepisów opanowanych elementów programu obowiązującego na danym poziomie nauczania i otrzymanie z co najmniej połowy z nich oceny bardzo dobrej, a z pozostałych minimum ocenę dostatecznej;
- uczestnictwo i zaangażowanie na lekcji jest wzorem i inspiracją dla innych.

b) ocena bardzo dobra:

- opanowanie w pełni materiału programowego;
- wysoka sprawność fizyczna;
- wykonywanie ćwiczeń właściwą techniką, pewnie, w odpowiednim tempie i dokładnie
- znajomość założeń taktycznych i przepisów dyscyplin sportowych zawartych w programie;
- posiadanie rozległych wiadomości w zakresie kultury fizycznej i umiejętne wykorzystanie ich w praktycznym działaniu;
- systematyczne doskonalenie sprawności motorycznej i wykazywanie dużych postępów w osobistym usprawnieniu;
- postawa, zaangażowanie i stosunek ucznia do wychowania fizycznego nie budzi najmniejszych zastrzeżeń;
- aktywny udział w zajęciach pozalekcyjnych i nie unika reprezentowania szkoły w zawodach sportowych.

c) ocena dobra:

- opanowanie materiału przewidzianego programem na ocenę dobrą;
- dobra sprawność motoryczna;
- wykonywanie ćwiczeń w sposób prawidłowy, lecz nie dość lekko i nie dość dokładnie oraz z małymi błędami technicznymi;
- posiadanie wiadomości i umiejętność wykorzystać w praktyce za pomocą nauczyciela;
- stałe i dość dobre postępy w usprawnianiu;
- postawa ucznia i jego stosunek do kultury fizycznej nie budzą większych zastrzeżeń.

d) ocena dostateczna:

- opanowanie materiału programowego na przeciętnym poziomie ze znacznymi lukami;
- przeciętna sprawność motoryczna;
- wykonywanie ćwiczeń w sposób niepewnie i z większymi błędami technicznymi;
- znaczne luki w wiadomościach ucznia z zakresu kultury fizycznej;
- nieumiejętność wykorzystać w praktyce posiadanych wiadomości;
- małe postępy w usprawnianiu;
- niebranie udziału w zajęciach pozalekcyjnych, brak zainteresowania nimi;

- ocena dostateczna z połowy testów.
- e) ocena dopuszczająca:
- nieopanowanie materiału programowego w stopniu dostatecznym, duże luki;
  - mała sprawność motoryczna;
  - wykonywanie ćwiczeń niechętnie i z dużymi błędami technicznymi;
  - posiadanie małych wiadomości z zakresu kultury fizycznej, wykazywanie braku nawyków higienicznych;
  - niewykazywanie się pilnością oraz nikłe postępy w usprawnieniu fizycznym;
  - niechętny stosunek do zajęć;
  - unikanie zajęć pozalekcyjnych z kultury fizycznej;
  - uczestniczenie w 60% lekcji;
  - umiejętność poprawnego nazwania elementów programu obowiązującego na danym poziomie nauczania i otrzymanie z co najmniej połowy testów oceny dopuszczającej;
  - opanowane przez ucznia umiejętności i wiadomości dają szansę na realizację późniejszego materiału.
- f) ocena niedostateczna:
- niespełnianie wymagań stawianych przez program;
  - bardzo niska sprawność motoryczną;
  - wykonywanie jedynie najprostszych ćwiczeń i w dodatku z rażącymi błędami;
  - praktyczna niewiedza w zakresie wychowania fizycznego;
  - lekceważący stosunek do zajęć i niewykazywanie żadnych postępów w usprawnieniu;
  - wykazywanie dużych i rażących braków w zakresie wychowania na zajęciach wf –u;
  - niechętny stosunek do przedmiotu;
  - odmowa udziału w zajęciach pozalekcyjnych w zakresie kultury fizycznej.

XVI. Religia

1. Osiągnięcia ucznia

Treści nauczania oraz umiejętności, które ma opanować uczeń niezbędne do pozytywnych ocen, zapisane są w programie nauczania.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

- odpowiedź ustna – min. 1 w sem.;
- prace domowe – max. 2 w sem.;
- test sprawdzający – min. 1 w sem.;
- aktywność na lekcji;
- ocena za zeszyt;
- udział w konkursie wiedzy biblijnej;
- referaty;
- udział w zajęciach pozalekcyjnych: grupy formacyjno-modlitewne.

3. Regulamin oceniania:

a) ocena celująca:

- posiada wiedzę wykraczającą poza program katechezy;
- prezentuje wiadomości powiązane ze sobą w systematyczny układ;
- samodzielnie posługuje się wiedzą dla celów teoretycznych i praktycznych ;
- wyróżnia się aktywnością na lekcji;
- uczestniczy w konkursach wiedzy religijnej;
- wykonuje prace dodatkowe np. referat, przygotowanie rekolekcji;
- uczestniczy w zajęciach pozalekcyjnych;

- poznane prawdy wiary stosuje w życiu;
  - inne osiągnięcia indywidualne ucznia promujące ocenę celującą.
- b) ocena bardzo dobra:
- opanował pełny zakres wiedzy, postaw i umiejętności określony poziomem nauczania religii;
  - właściwie rozumie uogólnienia i związki między nimi oraz wyjaśnia zjawiska bez pomocy nauczyciela;
  - posiada pełną znajomość pacierza;
  - jest pilny, systematyczny, zainteresowany przedmiotem i aktywnie uczestniczy w lekcji;
  - stara się być świadkiem wyznawanej wiary;
  - inne możliwości indywidualne ucznia promujące ocenę bardzo dobrą.
- c) ocena dobra:
- opanował materiał programowy z religii;
  - poprawnie rozumie uogólnienia i związki między nimi oraz wyjaśnia zjawiska;
  - wykazuje się dobrą znajomością pacierza;
  - systematycznie uczestniczy w zajęciach religii i jest zainteresowany przedmiotem;
  - w zeszycie posiada wszystkie notatki;
  - postawa ucznia nie budzi wątpliwości;
  - stara się być aktywnym podczas lekcji;
  - inne osiągnięcia indywidualne ucznia promujące ocenę dobrą.
- d) ocena dostateczna:
- opanował łatwe, niezbędne wiadomości, postawy i umiejętności;
  - prezentuje podstawowe treści materiału programowego z religii;
  - dość poprawnie rozumie podstawowe uogólnienia oraz wyjaśnia ważniejsze zjawiska z pomocą nauczyciela;
  - w przekazywaniu wiadomości z religii popełnia niewielkie i nieliczne błędy;
  - prezentuje przeciętną pilność, systematyczność i zainteresowanie przedmiotem;
  - w zeszycie ucznia sporadyczne braki notatek;
  - stara się uczestniczyć w życiu parafii;
  - inne możliwości indywidualne ucznia wskazujące ocenę dostateczną.
- e) ocena dopuszczająca:
- opanował konieczne pojęcia religijne;
  - posiada luźno zestawiony poziom wiadomości programowych;
  - prezentuje mało zadowalający poziom postaw i umiejętności;
  - wykazuje brak rozumienia podstawowych uogólnień;
  - przejawia brak podstawowej umiejętności wyjaśniania zjawisk;
  - prowadzi zeszyt;
  - wykazuje poprawny stosunek do religii.
- f) ocena niedostateczna:
- wykazuje rażący brak wiadomości programowych;
  - prezentuje zupełny brak rozumienia uogólnień i nieumiejętność wyjaśniania zjawisk;
  - przejawia nieumiejętność stosowania wiedzy;
  - nie wykazuje się znajomością pacierza;
  - nie posiada zeszytu;
  - lekceważy przedmiot, nieodpowiednio zachowuje się na lekcji;
  - wyraża lekceważący stosunek do wartości religijnych;
  - opuszcza lekcje religii;
  - inne uwarunkowania indywidualne ucznia wskazujące na ocenę niedostateczną.

4. Inne:

- ocena semestralna lub roczna nie musi być średnią ocen cząstkowych.

XVII. Etyka

1. Osiągnięcia ucznia

a) uczeń zna:

- podstawowe pojęcia z zakresu etyki opisowej i normatywnej;
- podstawowe pojęcia z innych dziedzin, które odnoszą się do etyki, np. socjologiczne, psychologiczne, medyczne;
- zagadnienia typowe dla etyki opisowej i normatywnej;
- najważniejsze systemy etyczne, które ukształtowały się w toku rozwoju kultury;
- najważniejsze systemy religijne świata, których integralną częścią są zasady etyczne;
- wybrane aspekty systemów filozoficznych, które stanowią podstawę europejskiej tradycji etycznej;
- konteksty kulturowe umożliwiające interpretację systemów etycznych;
- współczesne problemy etyczne, z uwzględnieniem wiedzy o świecie;
- fragmenty dzieł filozoficznych, religijnych, literackich, publicystycznych i naukowych poświęconych problemom etycznym lub ułatwiających ich interpretację.

b) uczeń potrafi stosować posiadaną wiedzę, aby:

- rozumieć różne koncepcje etyczne;
- porównywać różne koncepcje etyczne;
- dostrzegać związek etyki z religią i filozofią i nauką;
- dostrzegać kulturowy kontekst etyki;
- dostrzegać i rozumieć rolę etyki w określaniu miejsca człowieka w świecie;
- formułować typowe dla danego systemu etycznego pytania;
- formułować zgodne z danym systemem etycznym odpowiedzi;
- odróżniać tekst źródłowy od interpretacji;
- rozumieć związki między poszczególnymi systemami etycznymi, ze zwróceniem uwagi na ciągłość procesu rozwoju etyki oraz wpływ przeszłości na współczesność.

c) uczeń potrafi analizować teksty filozoficzne /naukowe, publicystyczne, literackie/:

- formułując poruszane przez autorów problemy;
- odwołując się do wiedzy o poglądach filozofów;
- posługując się terminami i pojęciami z różnych dziedzin;
- porównując poglądy etyczne;
- wykorzystując różnorodne konteksty, np. kulturowe, biograficzne, naukowe, teoretycznoliterackie;
- odnosząc tekst do realiów życia.

d) uczeń potrafi samodzielnie przeprowadzać rozumowanie dotyczące problemów moralnych:

- prezentując własne stanowisko i broniąc go;
- wykazując się umiejętnością logicznej interpretacji;
- odwołując się do poznanych poglądów;
- polemizując z różnymi stanowiskami;
- odwołując się do wiedzy interdyscyplinarnej;
- odnosząc się do realiów życia.

2. Formy sprawdzania wiadomości:

- praca na lekcji /praca z tekstem, prezentacja, praca w grupie, itp./;
- prace domowe /ustne i pisemne/;
- samodzielna wypowiedź ustna;
- aktywność /aktywność na lekcji, samodzielnie przygotowane eseje, udział w imprezach szkolnych i pozaszkolnych/;

- udział w olimpiadzie filozoficznej;
- inne formy ustalone przez nauczyciela lub przez nauczyciela i uczniów.

3. Regulamin oceniania:

a) ocena celująca:

- spełnienie wymagań na ocenę bardzo dobrą;
- wybitne osiągnięcia /np. udział w II etapie olimpiady filozoficznej, ponadprzeciętny poziom wiedzy i umiejętności, który ma swoje odbicie w samodzielnie przygotowanych pracach /referat na sesję popularnonaukową, esej filozoficzny/, udział w ważnych moralnie przedsięwzięciach /praca w hospicjum, w domu dziecka/.

b) ocena bardzo dobra:

- przynajmniej 75 % obecności;
- duża aktywność /3 wybrane formy/;
- lub wypowiedzi na lekcji świadczące o opanowaniu wiedzy i umiejętności lub udział w ważnych moralnie przedsięwzięciach.

c) ocena dobra:

- spełnienie wymagań na ocenę dostateczną;
- wykazanie się aktywnością /2 wybrane formy aktywności/, świadcząca o orientacji w podstawowych zagadnieniach etycznych.

d) ocena dostateczna:

- przynajmniej 50 % obecności;
- aktywność na poziomie dopuszczającym, czyli sama obecność na zajęciach.

4. Inne

a) kryteria oceniania:

- oceniana jest przede wszystkim aktywność uczniów i z ich intelektualne zaangażowanie;
- w ocenie uwzględnia się /pośrednio/ także frekwencję na zajęciach. Taki sposób oceniania związany jest z podstawowym założeniem , że należy zachęcać do rozważania problemów etycznych poprzez odkrywanie korzyści, jakie z tego płyną, oraz budzenie potrzeby samodzielnego myślenia. System ten jest oparty jedynie na motywacjach pozytywnych. Ważne jest również założenie, że lekcje etyki mają służyć uczniowi; być mu pomocą zarówno w samodzielnym podejmowaniu trudnych życiowych decyzji, jak też wzbogacać jego wiedzę o moralnym i duchowym wymiarze człowieka oraz uzupełniać wiedzę humanistyczną w /język polski, wiedza o kulturze, filozofia/.

b) sposób ustalania oceny:

- ocena nie jest średnią ocen;
- ustalana jest pod koniec semestru /I i II/ na podstawie aktywności;
- jeżeli uczeń wykaże się zwiększoną aktywnością, otrzymuje oceny cząstkowe, które mogą podwyższyć jego ocenę semestralną;
- jeżeli uczeń zechce podwyższyć swoją ocenę, ustala z nauczycielem sposób zaliczenia /w jakiej formie i w jakim zakresie/.

c) zaliczenia dodatkowe - możliwość poprawy oceny na prośbę ucznia - w formie ustalonej z nauczycielem /np. zaliczenie nieobecności w formie pracy pisemnej/.